

Vanhemmuuden ideaalina intensiivinen vanhemmuus

Saija Pihlaja
Pro gradu -tutkielma
Lapin yliopisto
Sosiaalityö
2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vanhemmuuden ideaalina intensiivinen vanhemmuus

Tekijä: Saija Pihlaja

Tutkinto-ohjelma / oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 57

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen intensiivisen vanhemmuuden ilmiötä. Tutkimustehtävällä tuon näkyväksi intensiiviseen vanhemmuuteen kuuluvia piirteitä ja miten piirteet tulevat esiin vanhemmuuden kokemuksissa. Tutkielman teoreettisen osuuden mukaan tässä vanhemmuuden ideaalissa korostuvat tämän päivän vanhemmuuteen asetetut kulttuuriset ja kasvatukselliset vaateet pyrkimyksestä hyvään vanhemmuuteen ja siihen liitettäviin toimintoihin ja ratkaisuihin lapsen parhaan mahdollisen kehityksen mahdollistamiseksi. Muun muassa determinismin paradigman hyväksyminen on yksi merkittävimmistä elementeistä intensiivisessä vanhemmuudessa, jolloin vanhemman rooli korostuu tekemiensä ratkaisujen vaikutuksista lapsen sen hetkiseen elämään ja pitkälle tulevaisuuteen. Ei voida myöskään unohtaa yhteiskunnan luomia raameja oikeanlaisen kasvatukseen sekä odotuksiin vanhempien ansiotyön ja perhe-elämän samanaikaisesta ansiokkaasta hoitamisesta. Tällainen vanhemmuuden tehostaminen voidaan kokea työläänä ja vaativana tehtävänä, jolloin riskinä on vanhemman voimavarojen ehtyminen ja vanhemmuudesta koettu uupumus.

Tutkielmassa käytin valmista aineistoa, joka koostui kirjoituspyynnöllä kerätystä 14 vanhemman kirjoituksista heidän vanhemmuudessaan koetuista tunteista ja kokemuksista. Tutkielman analyysimenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi fenomenologista tutkimusotetta hyödyntäen.

Tutkielman tulosten valossa voidaan todeta vanhempien tunteiden ja kokemusten pohjautuvan intensiivisessä vanhemmuudessa nähtäviin piirteisiin eli aikaa vievään, lapsilähtöiseen ja asiantuntijatietoon nojautuvaan vanhemmuuteen, jossa vanhemmat kamppailevat resurssiensa riittävyydestä omien ja yhteiskunnan asettamien odotusten välillä. Vanhemmat kokivat ristiriitaisia ja monimutkaisia tunteita yrittäessään vastata vanhemmuuteen liitettäviin korkeisiin odotustasoihin ja vaatimuksiin, joita asetetaan henkilökohtaisen, työ- ja perhe-elämän yhdistämiseksi sekä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Intensiivisessä vanhemmuudessa koettujen psykologisten ja emotionaalisten ulottuvuuksien nähdään aiheuttavan vanhemmille monenlaisia tunteita ja haasteita vanhemmuuden toteuttamisessa. Vuorovaikutuksellisuus on vanhemmuudessa tärkeässä asemassa ja tulosten myötä voidaan todeta lasten kasvatukseen ja kodin ylläpitoon liitettävien vanhempien välisten vastuunjakokysymysten vaikuttavan perheen sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin. Lisäksi vanhemmat kokivat tukiverkoston puutteen vaikuttavan heidän voimavaroihinsa ja perheen hyvinvointiin.

Avainsanat: Vanhemmuus, suorituspainet, uupumus, determinismi, lapsilähtöisyys, asiantuntijuus.

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Nyky-yhteiskunnan ilmiönä intensiivinen vanhemmuus	4
2.1 Intensiivisen vanhemmuuden konteksti	4
2.2 Intensiivinen vanhemmuus ja sukupuolittuneet piirteet	5
2.3 Ulkoapäin tulevat vanhemmuuden vaateet	8
3 Intensiivisen vanhemmuuden vaatimusten ja voimavarojen epätasapaino	12
3.1 Vanhemmuudesta koettu uupumus	12
3.2 Yhteiskunta muokkaamassa vanhemmuutta	15
4 Tutkimuksen toteutus.....	19
4.1 Tutkimustehtävä.....	19
4.2 Tutkimusaineisto	19
4.3 Menetelmävalintana laadullinen sisällönanalyysi	21
4.5 Fenomenologinen lähestymistapa tapana ymmärtää ilmiötä	23
4.6 Eettiset lähtökohdat	25
5 Tulokset	26
5.1 Vanhemmuudessa koettujen tunteiden ja elämänvaiheiden ambivalenttisuus	26
5.2 Vastuunjaon tasapaino	30
5.3 Vanhemmuuden monimutkaiset sävyt	35
5.4 Yhteiskunnallisten ulottuvuuksien vaikutukset vanhemmuuteen	40
5.5 Suhteiden ja tukiverkostojen vaikutus vanhemmuuteen	43
6 Päätelmät.....	47
6.1 Johtopäätökset.....	47
6.2 Pohdinta.....	50
Lähdeluettelo.....	54

1 Johdanto

”Vanhemmuus ei ole aikuisen ominaisuus tai rooli, eikä sinällään vain joukko tehtäviä, joita aikuinen vanhemmaksi tultuaan saa ja ottaa vastuulleen. Vanhemmuus ei perimmältään ole myöskään aikuisen oikeus tai velvollisuus. Vanhemmuus on ennen muuta lapsen ja aikuisen välinen ihmissuhde.” (Tamminen 2005, 69).

Vanhemmuus on sillä lailla monipuolinen käsite, että se saa aikaan mieliimme vahvoja, konkreettisia ajatuksia ja käsityksiä niin vanhemmuudesta haaveilevilla, vanhemmuudesta kieltäytyvillä, sekä vanhemmuuteen ryhtyneillä. Vanhemmuuden voi ajatella olevan prosessi, joka muuttaa muotoaan alati. Muutoksiin vaikuttavat sen hetkinen aika ja paikka, jossa elämme sekä kokemukset ja odotukset (Alasuutari 2003, 14). Into vanhemmuuden tarkasteluun syntyy minulle kuin luonnostaan suurimmalta osaltaan oman elämäntilanteeni vuoksi. Tutustuessani vanhemmuuden kokemuksiin teemana, löysin itselleni ennalta tuntemattomat käsitteet intensiivinen vanhemmuus ja äitiys. Hetken pohdittuani näitä käsitteitä tunnistin mistä voi olla kyse. Tuoreena ja kokemattomanakin vanhempana tunnustan itsekin usein refleктоivani tekemiäni ratkaisuja ja niiden vaikutuksia lapsen kehitykseen. Löytämieni käsitteiden myötä mieleeni heräsi muutamia kysymyksiä: Mitä tarkoittaa olla intensiivinen vanhempi ja mistä se juontaa juurensa? Miten tämä vanhemmuus vaikuttaa perheiden hyvinvointiin ja vuorovaikutussuhteisiin? Mikä on yhteiskunnan rooli tällaisen vanhemmuuden tukemisessa ja miten löytää tasapaino intensiivisen vanhemmuuden ja omien rajojen välillä?

Yleisesti yhteiskunnassamme tiedonsaannin helpottuessa ja tiedonhalun lisääntyessä myös vanhemmat ovat entistä enemmän kiinnostuneita siitä, miten kasvattaa jälkipolvi mahdollisimman mallikkaiksi yhteiskunnan jäseniksi. Vanhempien asettamalla tavoitteellisella kasvatuksella on kääntöpuolensa siinä mielessä, että pitkäaikainen suorittaminen voi uuvuttaa vanhemmat. Lopulta uupuneet vanhemmat vaikuttavat myös lapsensa hyvinvointiin. (Roskam ym. 2017.) Siksi on tärkeää tuoda esille vanhemmuudesta johtuva uupuminen ilmiönä ja sanallistaa se tunnistettavuuden vuoksi intensiiviseksi vanhemmuudeksi.

Pro gradu -tutkielman teema kytkeytyy vanhemmuuden myötä koettuihin tunteisiin, haasteisiin ja voimavaroihin. Tutkimuksessani tarkastelen uutta vanhemmuuden ideaalia eli intensiivistä vanhemmuutta, ja sitä millaisia merkityksiä sillä on vanhemmuuteen ja vanhempiin sekä mikä on yhteiskunnan rooli tämän päivän vanhemmuuden muodostumisessa. Vanhemmuuteen liittyvät tutkimukset ovat edelleen ajankohtaisia eri tieteen aloilla ja yhteiskunnallisesti, ja on erityisen tärkeää tutkia vanhemmuuteen kohdistuvaa kulttuurista muutosta, kuten intensiivistä vanhemmuutta. Vanhemmuus on kompleksinen ilmiö, sillä se muodostuu kytkeytyen yhteiskunnan, kulttuurin, perheiden ja yksilön välisistä suhteista rakentuen.

Muuttuvan perhekäsityksen, sosiaalisten haasteiden kuten taloudellisten paineiden merkitys ja vanhempien vaikutus lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kehitykseen heijastuvat vanhemmuuteen. Edelleen sukupuoli- ja kulttuurikysymysten myötä erojen havainnointi vanhemmuuden kokemuksiin eri sukupuolien ja kulttuurien välillä ja yhteiskunnalliset keskustelut vanhemmuuden oikeuksiin, velvollisuuksiin ja arvoihin tulevat entistä lähemmäksi eri medioiden kautta. Tulevana sosiaalityöntekijänä korostan tutkielmassani sosiaalityön näkökulmaa analysoidessani vanhemmuuden ideaalia ja tuotan tietoa sosiaalityön kehittämiseksi vanhempien kanssa työskennellessä. Näin ollen tuotan tutkielmalla tietoa, joka voi vahvistaa sosiaalityössä ilmiön tunnistamista ja tarjota tukitoimia ilmiön tuomia haasteita vastaan. Muun muassa nämä mainitsemani päämäärät ohjaavat myös tutkimuksellisia valintojani.

Tutkielman tavoitteena on ymmärtää ja analysoida intensiivistä vanhemmuutta ilmiönä. Tutkimuksilla on pyrkimys kohdistua aina eri näkökulmiin ja tässä tutkielmassa pyrin tekemään näkyväksi intensiivisen vanhemmuuden eri piirteitä ja luomaan ymmärrystä ilmiöstä. Tutkielman tulee vastata intensiivisen vanhemmuuden määritelmään sekä siihen, millaisia piirteitä siihen liitetään. Yksi keino ilmiön määrittelemiseksi on tutkia sitä, miten vanhemmat itse kokevat intensiivisen vanhemmuuden ja sen ilmenemisen sekä millaisia odotuksia aikamme yhteiskunta tähän vanhemmuuden ideaaliin tuottaa. Kaiken kaikkiaan ilmiöön liittyvien tutkimusten ja tämän tutkielman tavoitteena on lisätä intensiivisen vanhemmuuden tunnistettavuutta ja ymmärrystä tähän vanhemmuuden muotoon sekä sen vaikutuksiin niin perheiden kuin yhteiskunnankin hyvinvointiin.

Toteutan tutkimukseni laadullisena valmiilla kirjoitusaineistolla. Aineisto on kerätty vuonna 2021 kirjoituspyynnöllä ja se koostuu alle 40-vuotiaiden vanhempien kirjoituksista omasta vanhemmuudestaan ja perheenjäseniin liittyvistä tunteista ja kokemuksista (Hämäläinen 2020; 2022).

Tutkielmani tulee etenemään siten, että ensin perehdyn tarkasteltavan ilmiön kannalta oleellisimpiin käsitteisiin kahden kappaleen verran. Tutkimuksen toteutus -kappale käsittää tutkielmaani käsittävät menetelmälliset valinnat ja eettiset lähtökohdat. Tulokset-kappale käsittää viisi alakappaletta, jotka pohjautuvat tutkimusaineiston analyysivaiheessa tehtyihin kategorisointeihin. Päätelmät-kappaleessa käyn läpi mihin johtopäätöksiin tutkielmani osalta päädytään ja pohdin sitä, millaisia tutkimuksia ilmiön suhteen voitaisiin tulevaisuudessa laatia.

2 Nyky-yhteiskunnan ilmiönä intensiivinen vanhemmuus

2.1 Intensiivisen vanhemmuuden konteksti

Tutkielmassa keskityn intensiiviseen vanhemmuuteen, joka liittyy vanhemmuuden ylenpalttisiin kulttuurisiin ja kasvatuksellisiin vaateisiin. Vanhemmuuden merkitys muotoutuu erilaisista kokemuksista kuten kasvattajana onnistumisesta tai ilosta siitä, että saa olla äiti tai isä. Vanhemmuuteen liittyviä kokemuksia muokkaavat myös historia eli vanhempiin sukupolviin liittyvät vanhemmuuskokemukset, jotka liittyvät omiin ja muiden lapsiin, mutta tällaisia kokemuksia voi olla myös lapsettomilla. Vanhemmuudessa on kyse hoivasta, huolenpidosta ja solidaarisuudesta. (Jokinen 2005, 123.)

Käsitys hyvästä vanhemmuudesta muodostuu sekoituksesta tietoa, politiikkaa, ihanteita, kansanviisauksia, kliseitä, oletuksia ja ennakkoluuloja (Viljanen 2020, 14). Intensiivistä vanhemmuutta luonnehtii vanhempien pyrkimys hyvään vanhemmuuteen ja pyrkimys sellaisiin toimintoihin ja ratkaisuihin, jotka ovat lapsen kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla tukevia. Tässä vanhemmuuden suuntauksessa korostuu vanhempien henkilökohtainen vastuu lapsen käyttäytymiselle. Yhteiskunnallista eriarvoisuutta toteutetaan silloin, kun erityisesti äideille asetetaan odotuksia heidän toiminnoilleen ja taloudellisten edellytysten turvaamiseen lapsen parhaaksi. (Sihvonen 2020.)

Yhdysvaltainen sosiologi Annette Lareau käsittelee ”Unequal childhoods: Class, Race and Family life” -kirjassaan vanhemmuuden erilaisia muotoja ja sitä miten nämä ovat yhteydessä eri sosiaaliluokkien välillä. Suoranaisesti kirjassa ei mainita intensiivistä vanhemmuutta käsitteenä vaan sen sijaan hän on nimennyt vastaavaksi ilmiöksi ’kiireinen vanhemmuus’ (’concerted cultivation’). Kiireinen vanhemmuus sisältää samankaltaisia piirteitä kuin intensiivinen vanhemmuus eli vanhemmat panostavat hyvin aktiivisesti lastensa kasvatukseen ja muun muassa harrastuksiin. (Lareau 2003.)

Perheiden ollessa tänä päivänä hyvin monimuotoisia rakentuen ydinperheistä, yksinhuoltajaperheistä, usean kulttuurin perheistä, uusperheistä, sateenkaariperheistä ja

niin edelleen (THL 2022), monimuotoisuuden vuoksi olen puntaroitunut sitä, miten kohdentaa tutkielmassa intensiivinen vanhemmuus ja intensiivivanhempi suhteessa tämän päivän vanhemmuuteen. Ensiajatukseni oli, etten käsittele intensiiviäitiyttä tai -isyyttä erillään toisistaan. Koska todellisuudessa vanhemmuutta toteutetaan sekä yksinhuoltaja- että kahden vanhemman perheissä, joista vain toinen vanhemmista on intensiivivanhempi, päädyin lopulta käsittelemään myös erikseen äitiyttä ja isyyttä. Perehtyessäni aikaisempiin saman teeman tutkimuksiin saatoin lisäksi huomata, että erityisesti intensiivistä äitiyttä on tutkittu enemmän verraten jo tehtyihin isyytutkimuksiin. Etenkään kansallisesti varsinaisesta intensiivisestä vanhemmuudesta ole tieteellisiä tutkimuksia kovinkaan laadittu tai tutkimukset ovat kesken.

Alasuutarin (2003, 163) mukaan vanhempien puheesta voidaan tulkita lapsen kasvatuksen olevan projekti. Intensiivisessä vanhemmuudessa on siis kyse prosessin- ja projektinomaisesta vanhemmuuden tehostamisesta, jonka myötä vanhemmuus voidaan kokea entiseen aikaan verrattuna työläämmältä ja vaativammalta tehtävältä tämän päivän aikuisille. Tähän johtaa usein determinismin paradigman hyväksyminen, jolloin elinikäiset vaikutukset johtuvat lapsen kokemuksista, joka taas korostaa lasten haavoittuvuutta ja vanhemman roolin merkitystä. Kulttuuriset tekijät kuten rotu, luokka, sukupuoli, ikä ja maantieteellinen sijoittuminen vaikuttavat siihen, miten vanhemmat yleisesti kokevat intensiivisen vanhemmuuden ja sen ideologian toteuttamisen käytännössä, mutta sen voidaan kuitenkin kokea olevan siten idealisoitu vanhemmuuden standardi, että monet vanhemmat arvioivat itseään sitä vasten. (Mt.)

Tämän vanhemmuuden ideologian kielteiset seuraukset voivat vaikuttaa yhteiskunnallisesti laajemminkin rohkaistessaan vanhempia osallistumaan liikaa lastensa elämään ja kuluttamalla vanhempien voimavaroja, jolloin vanhemmat unohtavat helposti itsensä. (Faircloth 2014, 48—49.) Tällainen lasten elämään liikaa puuttuminen voi näkyä käytännössä esimerkiksi siten, kun vanhemmat tulkitsevat lapsen kehityksen ilmentävän lapsen ”luontoaan”, mutta vanhemmat silti asettuvat seuraamaan, sopeutumaan ja vaikuttamaan parhaansa mukaan lapsen kehitykseen, vaikka kehitys etenisikin luonnollisessa järjestyksessä. (Alasuutari 2003, 164.)

2.2 Intensiivinen vanhemmuus ja sukupuolittuneet piirteet

Intensiivisestä vanhemmuudesta voi saada käsityksen, että kyse on jatkumosta perinteisiin vanhemmuuden rooliin perhe-elämässä käsittäen naisten roolit ja äitiyskäsitteet sekä uusimmat isyyuskäsitteet painaen samalla taakseen miesten perinteiksi käsitetyt roolit autoritaarisina etäisinä hahmoina. Intensiivisessä vanhemmuudessa ei kuitenkaan välttämättä ole aina kyse näiden perinteisten sukupuoliroolien kyseenalaistamisesta, vaan edelleen kyseinen vanhemmuus omaksuu oleellisena näkemyksenään lapsilleen kaiken uhraavan äitiyden korvaamattomana hoivaajana. Tätä argumenttia tehostavat erityisesti näkökulmat, joissa painotetaan kiintymyssuhteen merkitystä äidin ja lapsen välillä sekä imetyksen arvosta lapsen parhaaksi. Brasilialaisen tutkimuksen (Novoa ym. 2022) myötä on siten voitu todeta, että naisten autonomialla ei ole merkitystä verrattuna äitiyden vaatimuksille.

Vanhemmuus-käsite onkin saanut kritiikkiä sukupuolisokeudesta. Yhtäältä vanhemmuus ymmärretään sukupuolineutraaliksi, mutta käytännössä se yhdistetään vain toiseen sukupuoleen, naiseen. (Daly 2013.) Aikaisempien tutkimusten (Hays 1996) perusteella intensiivisen vanhemmuuden voidaan nähdä sukupuolittuvan erityisesti äitien harteille. Äitien huoli, huolenpito ja koordinointi tulevat kuin luonnostaan ja äitien jopa odotetaan olevan vanhemmista se päävastuussa oleva huolehtiessaan lapsen hyvinvoinnista ajantasaisin asiantuntijatiedoin tai muutoin 'huono äitiys' seuraa lapsen kehitystä aikuisuuteen asti (Tammelin 2023). Äitiyttä koskevan asiantuntijapuheen ytimessä on äidin käyttäytyminen, asenteet, vuorovaikutussuhteet ja tunteet. Äitiyden voidaan kokea olevan silloin riittävää, kun he ovat onnistuneet kodin luomisessa, kiintymyssuhteen rakentamisessa ja lapsen ensisijaisuuden huomioimisessa. (Berg 2008.)

Intensiivinen äitiys luo kulttuurisesti vallitsevan ajattelutavan siitä, että vain äiti voi olla lapsen ensisijainen hoivaaja ja kasvattaja, jonka tekemät valinnat ovat suorassa suhteessa lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen (Mustosmäki & Sihto 2019, 158). Yhdysvaltaisen sosiologi Sharon Hays'n (1996) mukaan intensiivinen äitiys on ideologia, jossa äidin on käytettävä paljon aikaa, energiaa ja rahaa lastensa kasvattamiseen. Kyseisen ideologian mukaan asianmukainen lastenkasvatus siis perustuu lapsilähtöiseen, asiantuntijaohjattuun, tunnepitoiseen, työorientoituneeseen ja taloudellisesti kalliiseen menetelmään. Vaikka kaikki äidit eivät käytännössä toteutakaan tällaista kasvatuksen menetelmää, se kuitenkin ymmärretään niin implisiittisesti tai eksplisiittisesti oikeaksi lähestymistavaksi lasten kasvattamiseksi useimpien äitien toimesta. (Hays 1996, 8—9.)

Erityisesti 2010-luvulla intensiivisestä äitiydestä on muodostunut ihanne (Mustosmäki & Sihto 2019, 158). Kun usein isyydessä ei koeta olevan tarvetta luopua entisestä toimijuudestaan, toisin sanoen isyyden ei koeta muuttavan miehen elämää niin kokonaisvaltaisesti, niin äitien kohdalla on usein toisin sillä äidit luopuvat ja valitsevat uuden toimijuutensa lapsen parhaan mukaisesti. Toimijuudesta luopuminen on usein liki katkeransuloista pohjautuen joko-tai-tyyppiseen ratkaisuun: luovutaan joko kokopäiväisestä äitiydestä tai työelämästä, yksin vietetystä ajasta tai ystävyys-suhteista, omasta intressistä toimiaan kohtaan tai ulkoa päin asetettuina velvollisuuksina toimiin. Voidaan todeta, että äidit kyllä toimivat koko ajan ulkoa päin katsottuna pesten pyykkiä, hoitaen vauvaa, organisoiden arjen kulkua kuten neuvola-aikoja, murrosikäisen koulunkäyntiä, ylläpitäen suhteita isovanhempiin ja puolisoon, mutta kuinka paljon nämä eri toiminnot tulevat naisen itsensä asettamina kokemuksina, toimina, tunteita, ajatuksina ja sanoina ja kuinka paljon näihin vaikuttavat velvollisuuden tunteet ja ajatukset ”koska jonkun on ne tehtävä”. (Vuori 2001, 358.)

Yhteiskunnallisessa merkityksessä äitikeskeisyys on muuttanut muotoaan, mutta se on edelleen merkityksellinen tekijä vanhemmuudessa ja perhe-elämässä. Tasa-arvoisessa vanhemmuudessa, jossa vastuu jakautuu niin äidin kuin isänkin kesken, tavoitteena on alkujaan ollut naisten valinnanmahdollisuuksien laajeneminen, mutta käytännössä tasa-arvoisuus on johtanut enemmänkin äitien kokeman huolen kasvamiseen. Asiantuntijuspuhe miesten isyyteen kannustamisesta on painottunut enemmän herkäksi ja kannustavaksi eikä niinkään pakottavaksi vastuun kantamiseksi lapsista ja perheestä, samalla kun äidit voivat kokea velvoitteena luoda ammattilaisten kanssa sellaista vanhemmuuden kuvaa, johon isät haluavat tarttua eikä juosta karkuun. Usein voidaan jopa olettaa äidin olevan aina lähellä auttamaan isää lasten hoidossa. (Mt., 359.)

Vaikka isyyttä koskevia tutkimuksia on verrattain vähän, on tutkijoiden ja asiantuntijoiden mielenkiinto tänä päivänä painottunut enemmän isien vanhemmuuteen. Yleisesti isiä ja heidän vanhemmuuttaan kuvataan monipuolisemmin kuin äitien. Puhe isyydestä on rohkaisevaa ja kaiken kaikkiaan positiivista kohdentaen puhe suoraan isille: opi uutta ja nauti isyydestä, toimi ja vapaudu olemaan isä jättäen mielikuvat ja odotukset menneisyyteen entisajan jäykästä, poissaolevasta -isyydestä. Puheen voidaan siis nähdä tukevan isien subjektisuutta, toimijuutta ja osallisuutta. (Vuori 2001, 356—357.)

Kun naisilla äitiys nähdään vanhemmuudessa olevan enemmän luonnon luoma tarkoitus pohjautuen naisten haluun ja kykyyn toimia vanhempana, miehiä kehoitetaan ottamaan enemmän roolia vanhempana, mutta kuitenkin tietynlaisella rajauksella: miehen ei tule syrjäyttää naisen luonnollista roolia ja muuttua äidiksi. Isän paikantuminen vanhemmuuteen on sen sijaan enemmän tukihenkilön roolissa, jolloin äitiä tuetaan pikkuvauvan hoidossa ja osallistutaan kasvatukseen ja lastenhoitoon sitä intensiivisemmin mitä suuremmiksi lapset kasvavat. Vuori (2001) toteaaakin pohtimaan sitä, kuinka paljon isällä on mahdollisuuksia hoivata lapsia niin, ettei äidinhoivan voi sanoa jäävän alakynteen vaarantaen jopa lapsen kehitystä tai miehen maskuliinisuutta? (mt.)

Ideaaleissa tilanteissa tämän päivän vanhemmuutta edustaa pääasiassa kuitenkin jaettu vanhemmuus, joka voidaan todeta olevan ainakin osittain vastakkainen traditionaaliselle vanhemmuudelle. Jaetun vanhemmuuden ydinajatuksena on tasavertainen vanhemmuus, jossa kasvatukseen ja kodinhoitoon liittyvät asiat ovat jaettuja eikä talouden varsinaisia elättäjiä tai hoitajia eroteta toisistaan ainakaan sukupuoleen viittaamalla. Jaettu vanhemmuus tukee myös 'uuden isyyden' -ideologiaa, jossa isien läsnäolo kotona tehostuu antaen äideille entistä enemmän mahdollisuuksia löystyttää sidoksia kotiin ja perheeseen. Jaettu vanhemmuus on kuitenkin kulttuurisidonnainen ihanne, jota tapahtuu lähinnä vain tasa-arvoideologian läpäisseissä pohjoismaissa. (Böök 2001, 12.)

2.3 Ulkoapäin tulevat vanhemmuuden vaateet

Hannah Ulfertsin (2020) laatimassa kansainvälisessä tarkastelussa on voitu osoittaa, että perhe-elämä on tänä päivänä erilaista kuin ennen. Tänä päivänä perheiden rakenteet ovat entistä kompleksisempia ja siihen kohdistetaan entistä aiempaa enemmän uusia odotuksia. Perheissä koettu vastuu lasten hyvinvoinnista jää enemmässä määrin ydinperheen sisäiseksi, kun yhteydet sukulaisiin, muuhun lähiyhteisöön tai naapureihin ovat heikentyneet. Kasvatuksen koetaan olevan aiempaa enemmän vanhempien yksityisasia. Kasvatukseen kohdennetaan niukasti julkista kontrollia ja tukea, jolloin vanhemmat hakeutuvat ensin etsimään tietoa internetistä ja sosiaalisesta mediasta kääntyen vasta sitten ammattilaisten puoleen. Internetistä ja sosiaalisesta mediasta saatu

tieto voi olla kuitenkin ristiriitaista aiheuttaen epävarmuutta siihen, ketä vanhempien tulisi uskoa. Vertaistuellisiin keskusteluryhmiin vanhemmat hakeutuvat vertaistuen toivossa muilta vanhemmilta. Epävarma vanhemmuus ja tiedontarpeet ovat luoneet tuottoisia vanhemmuusohjelmista koostuvia kaupallisia markkinoita (the new mom economy). (Ulferts 2020.)

Intensiivisellä vanhemmuudella tarkoitetaan aikaa vievää, asiantuntijoiden laatimaan tietoon tukeutuvaa ja lapsilähtöistä valinta- ja identiteettityötä parhaimman mahdollisen kasvatuksen varmistamiseksi. Vanhemmuuspuhetta tukevaa asiantuntijuutta on kahdenlaista: ammatillista kuten lääkäreiden, psykologien, ammattikasvattajien, terapeuttien ja sosiaalityöntekijöiden laatimaa puhetta sekä aktiivivanhempien tuottamaa puhetta, jossa tuodaan esille vanhempien itsensä hyväksi havaitsemiaan tapoja toimia vanhempina. Aktiivivanhemmat ovat erityisesti esillä muodostamissaan erityisalansa mukaisissa vertaisryhmissä, joita esimerkiksi sosiaalisesta mediasta voidaan löytää. Vaikka esimerkiksi kiintymyssuhdevanhemmat, imetys- tai kantoliinamyönteiset vanhemmuusryhmien tavoitteet ovat ensisijaisesti asetettu lasten hoivaan ja hyvinvointiin, niillä voidaan todeta olevan merkitystä myös toissijaisesti vanhempien identiteetin rakentumiseen. (Sihvonen 2019.)

Asiantuntijoiden tuottama puhe vanhemmuuden toteuttamisesta voidaan kuitenkin kokea syyllistämisenä. Vanhemmat kokevat syyllistyneen joko työsidonnaisuuteen tai liian vähäiseen perhe-elämään. Tämän päivän äidit eivät saisi enää mukautua perinteiseen kotiäidin rooliin, mutta vain urakehityksen vuoksi lasta ei saisi laittaa päivähoitoonkaan. Isät kokevat syyllisyyttä siitä, että ovat liikaa pois kotoa tai etteivät he heti muuttuneet lapsen synnyttyä pehmoisiksi hoivaisiksi. Syyllisyyden tunne kuuluu vanhemmuuteen. Vaikka se aiheuttaa joka kerta piston sydämeen, sen on myös kerrottu olevan merkki psyykkisestä kehityksestä ja ohjauksesta oikeaan suuntaan valintojen poluilla. (Sinkkonen 2008, 19—20.)

Lapsen kasvatukseen liittyvä projektimaisuus voi ilmentää kasvatustoiminnan tavoitteellisuutta. Vanhemmat pohtivat kasvatuksen keinoja ja spekuloidivat menetelmien toimivuutta luoden samalla tilaa kasvatuksen asiantuntijuudelle. Alasuutari (2003) antaa kirjassaan hyvin käytännönläheisen esimerkin kasvatuksen projektintulkinnasta ja kuinka vanhempien toimesta tapahtuva yhteiskunnallisten kasvattajien arvostaminen lapsiensa

kasvattajina tapahtuu: asiantuntijatietoon perustuva institutionaalinen hoito kuten päivähoito, edistää lapsen oikeanlaista kehitystä ja siten voidaan ajatella lapsen oikeanlaisen kasvatuksen vaativan institutionaalisen kasvatuksen käyttöä. Vanhempien puheissa korostuva asiantuntijuuden rooli luo ajatuksen siitä, että vanhemmat eivät halua ottaa yksin vastuuta lapsen kasvatuksen kaikista osa-alueista, vaan yhteiskunnalliset kasvattajat ovat osa kasvatuksen projektia. Toisaalta on huomioitava miten kasvatusinstituutioiden tavat toimia irrallaan vanhemmista aiheuttavat vanhemmuuden toimijuuden kapeutumista mitä tulee lapsen ohjaukseen ja kehityksen vaikuttamiseen (Alasuutari 2003, 164—165.)

Arjessa koettu vanhemmuus ei muodostu vain vanhempien itsensä tuottamana perheen sisällä, vaan tämän päivän arki soljuu hyvin vaihtelevissa sosiaalisten suhteiden verkoissa vaikuttaen vanhempien, lasten ja puolisojen väliseen vuorovaikutukseen. Vanhemmuuden muodostumiseksi yksilön tietoisuus itsestään niin naisena, miehenä, äitinä tai isänä on tärkeää. Tähän vanhemmuuden muodostumiseen ja sen merkityksiin vaikuttavat yksilön itsensä lisäksi myös nämä erilaiset sosiaaliset suhteet, sillä kasvatuksen vastuuta jaetaan enemmissä määrin kodin ulkopuolelle. Vanhemmat siten rakentavat suhteita neuvolahenkilöstön, päivähoitohenkilöstön, opettajien ja muiden ammattikasvattajien kanssa ja näiden myötä erilaiset asiantuntijakäytännöt ja -tiedot muovaavat vanhemmuutta. (Böök 2001, 12—13.)

Perheasiantuntijuus on siten levittäytynyt keskuuteemme, että vanhemmat eivät kohtaa perheammattilaisia ja -asiantuntijoita enää vain erikoistilanteissa suurien ongelmien äärellä vaan nimenomaan asiantuntijuus on asettunut osaksi arkipäiväämme. Erinäisistä vanhemmuuteen kasvattamisesta ja vanhemmuuden tukemista käsittelevistä teemoista on tullut osa kaikkien lasten kasvua ja kehitystä ohjaavia tekijöitä. Vanhemmuuteen liittyvää asiantuntijuus- ja maallikkokeskustelua on tänä päivänä vaikea välttää, sillä sitä tuotetaan jokaisessa informaatiota tuottavassa mediassa (Vuori 2001, 18—19).

Arki- ja mediapuheen tulisikin painottua enemmän riittävän hyvään vanhemmuuteen, sillä puheet vanhempien tekemistä ratkaisuista ja toimista suhteessa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin voi saada aikaan riittämättömyyden tunnetta. Asiantuntijatiedon mukaan lapselle tulee tarjota tarpeeksi virikkeitä, mutta mikä on tarpeeksi ja mitkä ovat toteuttamisen keinot? (Pulkkinen 2022, 139.) Tarkastellessa lapsen ja nuoren kehityksen

vaiheita ja sitä mitä riittävän hyvältä vanhemmuudelta ja vanhemmalta vaaditaan tukeakseen lapsen kehitystä ovat vanhemman kyvyt solmia ja säilyttää pitkäaikaisia ihmissuhteita sekä oman psyykkisen tasapainon hallinta. Vanhemman on siis pystyttävä tunnistamaan omat tarpeensa ja pitämään ne erillään lapsen tarpeista ja vanhemmalla tulee olla kykyä asettua lapsensa asemaan ymmärtääkseen lastaan. Kasvatuksellisissa tilanteissa vanhemman olisi hyvä olla selkeä, johdonmukainen ja turvallisten rajojen ylläpitäjä. Usein todetaan, että lapsi tarvitsee rajoja ja rakkautta. Liika sallivuus aiheuttaa lapselle ja nuorelle epävarmuutta ja -tietoisuutta, mutta liian tiukat rajat syövät tilaa kasvulta ja kehitykseltä. Riittävän hyvässä vanhemmuudessa lapsi ja nuori pystyy osoittamaan vanhemmalleen sekä kielteisiä että myönteisiä tunnereaktioita, koska he kokevat luottamaan vanhempansa ottamaan niitä vastaan. (Marttunen 2005, 5.) Huoli riittämättömyydestä on voinut saada aikaan jopa ajankäytön tärkeyden väheksymistä, kun vanhemmat ovat epävarmoja siitä, miten lapsen kanssa tulisi viettää aikaa. Lapselle tärkeintä on lopulta vanhemman läsnäolo vain sellaisenaan. (Pulkkinen 2022, 140.)

Intensiivinen vanhemmuus vaatii vanhemmalta siis jatkuvaa strategisointia, tietoja ja taitoja. Tätä vanhemmuuden mallia kuvattaessa voitaisiin puhua jopa asiantuntijatehtävästä, jossa intensiivivanhempi reflektoi toimintaansa ja sitä, miten se vaikuttaa lapseen nyt ja tulevaisuudessa. Tällainen deterministinen ajattelutapa pahimmillaan uuvuttaa vanhemman hänen puntaroidessaan jatkuvasti tekojensa ja päätöstensä vaikutuksia lapsen kehitykseen jopa lapsen aikuisuuteen asti. Intensiivinen vanhemmuus on paikannettu erityisesti keskiluokkaisiin perheisiin, joten sillä on nähty olevan yhteytensä perheen hyvään tulotasoon. Hyvä tulotaso taas tuo mukanaan enemmän mahdollisuuksia toteuttaa arkea. Tällöin on kuitenkin huomioitava liiallisten mahdollisuuksien tuomat negatiiviset tekijät, kuten arjen kiireen ja stressin. (Tammelin 2023.)

3 Intensiivisen vanhemmuuden vaatimusten ja voimavarojen epätasapaino

3.1 Vanhemmuudesta koettu uupumus

Intensiivinen vanhemmuus voi vaikuttaa vanhempien hyvinvointiin heikentävästi silloin, kun he keskittävät kaiken voimavaransa lastensa kasvattamiseen unohtamalla samalla omat tarpeensa (Novoa ym. 2022). Tämä voi johtaa vanhemmuuden uupumukseen (parental burnout). Kyse on tilasta, joka aiheutuu pitkäaikaisesta epätasapainosta vanhemmuuden ja vanhempien henkilökohtaisten resurssien välillä (Mikolajczak ym., 2018).

On selvennettävä, miksi olen kielellisesti valinnut käyttää tässä tutkimuksessa käsitettä vanhemmuuden uupumus vanhempien uupumuksen sijaan. Puhuttaessa vanhemmuuden uupumuksesta on ymmärrettävä eroavaisuus masennuksen ja varsinaisen työperäisen uupumuksen välillä, vaikkakin joitain yhteyksiä näiden kaikkien välillä voidaan nähdä olevan. Vanhemmuuden uupumuksessa oireet ja haasteet liittyvät nimenomaan vanhemmuuteen liittyviin kokonaisuuksiin, kun taas masennuksessa haasteet heijastuvat vanhempaan henkilökohtaisesti hänen elämänsä kaikkiin osa-alueisiin. Yhdistävänä tekijänä näissä henkisiin voimavaroihin vaikuttavissa tekijöissä voidaan nähdä olevan niiden vaikutukset myös ihmisen muillakin osa-alueilla kuin vain henkisesti: korkeampi itsemurhariski, unihäiriöt ja haasteet parisuhteissa. (Mikolajczak ym., 2020, 673.)

Työperäisessä uupumuksessa työntekijä voi helposti nähdä asiakkaansa tai potilaansa ikään kuin kasvottomina tapauksina, kun taas vanhemmuusperäisessä uupumuksessa vanhemmat eivät voi samalla tavalla 'dehumanisoida' lapsiaan erittäinkään uupuneessa tilanteessa, elleivät he kärsi psykoosista tai muusta epäsosiaalisesta häiriöstä. Käytännössä uupunut vanhempi voi etäännyä lapsestaan emotionaalisesti, mutta kuitenkin pitäytyä käytännön hoidossa, kuten ruokkia lasta tai nukuttaa häntä, mutta ilman huolenpidollista empaattista kykyä. (Roskam ym., 2017, 163.)

Vanhemmuuden uupumusta on sekä kansallisesti että kansainvälisesti tutkittu erityisesti psykologian tieteen alalla. Aikaisempien kansainvälisten tutkimusten perusteella vanhemmuuden uupumusta on luokiteltu neljään eri kategoriaan: 1) emotionaaliseen uupumukseen vanhempana, jolloin merkitys korostuu vanhemman rooliin asetetuissa vaatimuksissa; 2) emotionaaliseen etäisyyteen lapsestaan; 3) nykyisen vanhemmuuden roolin vertailemiseen aikaisemmin koettuun vanhemmuuteen eli kokemukseen ettei olla enää yhtä hyviä vanhempia kuin ennen; 4) oman vanhemmuuden rooliin kyllästymisen tunteeseen joka liittyy lapsen kanssa vietettyyn aikaan ja vanhemmuuden sietämättömyyteen. (Mikolajczak ym., 2019; Roskam ym., 2018; Van Bakel ym., 2018.)

Suomalaisen tutkimuksen (Mikkonen ym., 2022) pyrkimyksenä on ollut selvittää miten vanhemmuuden eri tyylit kuten huolenpidollinen lämpö, käyttäytymisen kontrollointi ja psykologinen kontrollointi ovat tunnistettavissa tämän päivän vanhemmuudessa äitien ja isien keskuudessa ja miten nämä eri tyylit ovat yhteydessä vanhemmuudesta koettuun uupumukseen. Tutkimuksen perusteella voidaan tunnistaa kuusi erilaista tapaa toteuttaa vanhemmuutta, joita ovat autoritaarinen, salliva, psykologisesti hallitseva, osallistumaton, hallitseva ja arvovaltainen vanhemmuus. Näiden kuuden eri vanhemmuuden tyylin perusteella voitiin todeta, että arvovaltainen tyyli, jossa vanhemmuutta toteutetaan erityisesti lämmön, käyttäytymisen hallinnan ja psykologisen kontrolloinnin näkökulmasta oli yleisin vanhemmuuden tyyli, sillä jopa neljäsosa vanhemmista käytti sitä. Sen sijaan kontrolloiva ja autoritaarinen tyyli olivat vähiten käytettyjä vanhemmuuden muotoja. (mt., 9).

Koska sekä suomalaisen (Mikkonen ym. 2022) että belgialaisen (Roskam ym. 2017) tutkimuksen perusteella on voitu todentaa, ettei vanhempien sukupuolella näytä olevan merkitystä eri tyyli ryhmien ja uupumuksen välillä oleviin yhteyksiin sekä äitien että isien välillä, tärkeämpää on ymmärtää vanhempien perfektionismin aiheuttamat riskitekijät vanhemmuuden uupumuksen kehittymiseksi. Sosiaalityön professori Brene Brownin (2012, 23) mukaan perfektionismi kumpuaa häpeästä. Tarkastellessa sitten vanhemmuutta, terveyttä, perhettä tai työtä perfektionismiin pyrkiminen ei ole oleellista, vaan saavuttamattomien odotusten täyttämättä jäämisestä johtuva häpeä ja siitä johtuva tuska (Mt., 24). Erityisesti huomiota tulisikin kiinnittää niihin äiteihin, joilla on alhainen itsetunto joko ennen synnytystä tai sen jälkeen esimerkiksi ennakoon asetettujen tavoitteiden vuoksi. Korkean itsetunnon omaavat vanhemmat eivät haavoitu

niin herkästi ulkopuolisten asettamille odotuksille ja vanhemmuuden uupumukselle. (Raudasoja ym. 2022, 1118.)

Vanhemmuuden uupumus koskee näin ollen myös isiä, vaikka yleisesti vanhemmuustutkimuksiin osallistuu enimmäkseen äitejä. Isyyteen panostaneilla eli niillä, jotka pyrkivät työn ja perhe-elämän väliseen tasapainoon, oli siten sama todennäköisyys uupumukseen kuin äideilläkin. Isien ollessa tänä päivänä entistä enemmän mukana vanhemmuudessa, on siksikin tärkeää puhua erityisesti vanhemmuuden uupumuksesta eikä niinkään vain äitien uupumuksesta. (Mikkonen ym., 2022, 9; Roskam ym., 2017, 163). Kaiken kaikkiaan tutkimuksen lopputuloksena oli, että tämän päivän vanhemmat eivät edusta mitään tiettyä vanhemmuuden toteuttamisen tyyliryhmään homogeenisesti, vaan vanhemmilla on erilaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. (Mikkonen ym., 2022.)

Vanhemmuuden uupumuksen voidaan nähdä vaikuttavan erityisesti myös lasten hyvinvointiin, toisin kuin varsinaisesti masennuksessa tai työperäisessä uupumuksessa. Vanhemmuuden uupumuksessa on todennäköisempää sortua lasten laiminlyöntiin ja hyväksikäyttöön. Käytännössä sosiaali- ja terveydenalan ammattilaisten kuten lääkäreiden, sosiaalityöntekijöiden ja terapeuttien tulisi saada enemmän tietoutta vanhemmuuden uupumuksesta sen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi. Oleellista on pyrkiä erottamaan vanhemmuuden uupumus ja masennus toisistaan. (Mikolajczak ym., 2020, 686.)

Näin ollen tutkimusten (Mikolajczak ym. 2020) perusteella voidaan todeta, että yhteiskunnan on kehitettävä nopeasti interventioita vanhemmuuden uupumuksen ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Erityisenä haasteena on voitu todeta, että vaikka lisätutkimuksia laadittaisiin etenkin paikallisesti, toimenpiteitä ei kuitenkaan oteta varsinaisesti käytäntöön etenkin silloin, jos haasteet paikantuvat etiologisiin mekanismeihin kuten itsemyötätuntoon tai sen puuttumiseen. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa uupunut vanhempi tunnistaa heikkoutensa, rajoituksensa ja virheensä osana inhimillisyyttään, on kuitenkin tehtävä selväksi, ettei lasta kohtaan aiheutettuja laiminlyöntejä tai väkivaltaa voida hyväksyä samalla mentaliteetilla. Siksi tulevaisuudessa on kehitettävä intervention keinoja erityisesti vanhemmuuden uupumuksen erityispiirteet huomioiden. (Mt., 686.)

Lisäksi koska Mikkosen ja kumppaneiden (2022) tutkimuksen tavoitteena oli vastata kysymykseen, miten nämä eri vanhemmuuden toteuttamisen tyylit lopulta ovat yhteydessä vanhemmuuden uupumukseen niin tulosten perusteella ne vanhemmat, jotka toteuttivat enimmäkseen autoritaarista vanhemmuutta, ilmoittivat vanhemmuuden uupumuksesta enimmäkseen enemmän toisin kuin ne vanhemmat, jotka käyttivät muita tyylejä. Vähiten vanhemmuuden uupumuksen ja vanhemmuuden toteuttamisen tyylillä nähtiin olevat yhteyttä sallivan ja arvovaltaisen vanhemmuuden tyylin edustajilla. Tästä voidaan tehdä päätelmä, että vanhemman itsensä toteuttama myötätuntoinen ajattelutapa voi suojata vanhempaa uupumukselta, erityisesti jos myötätuntoisen tavan ajatellaan edistävän toimivaa vanhemmuutta vähentäen vanhemmuudesta koettua stressiä (Mikolajczak & Roskam, 2018).

Yksi keino vanhemmuuden arjessa jaksamiseen on vanhempien itsensä tuottama itsemyötätunto (Pulkinen 2022, 147). Se on taito, joka edesauttaa yksilöä voimaan paremmin. Mutta sekä aika, jota elämme että jo eletty lapsuus saattaa tehdä tämän taidon hallitsemisesta haastavaa. Jo pienestä pitäen kuulemme ja näemme vertailua itsestämme muihin. Lapsuudessa kokiamme tunteita on saatettu mitätöidä, joka on voinut johtaa siihen, että pyrimme välttämään virheiden tekemistä ja suuntaamme tavoitteemme kohti täydellisyyttä, jotta emme saisi arvosteluja. Itsekritiikin taidon hämärtyessä myötätuntoinen toiminta itseämme kohtaan vaikeutuu. Jotta itsemyötätunnon taitoa saa kehitettyä, on ymmärrettävä mistä kyseisen taidon puute eli itsekriittisyys ja täydellisyyden tavoittelu johtuu. (Troen 2022, 91, 94.)

Elementti, joka syrjäyttää itsekritiikin ja vaativuuden lisäksi myös itsemyötätunnon kehittymistä on perfektionismi. Perfektionismia ei aina harjoiteta oman itsensä takia, vaan täydellisyyteen pyritään muiden ihmisten takia. Perfektionismin myötä ajaudumme ympärillä olevista ihmisistä kauemmaksi, sillä oman toiminnan täydellisyyden tavoittelulla pyrimme olemaan muita ihmisiä parempia. Tällainen toiminta lopulta kieltää ihmisyyden tärkeimmän idean eli epätäydellisyyden. (Mt., 96—97.)

3.2 Yhteiskunta muokkaamassa vanhemmuutta

Perheen taloudellinen tilanne, lapsiystävällisyys tai sen puute työelämässä, työn merkitys tai sen kuormittavuus, työttömyys, asumisjärjestelyt ja kalleus ovat merkittävässä roolissa siihen, miten ne vaikuttavat vanhempien jaksamiseen. Lisäksi käytännönjärjestelyt varhaispalveluihin esimerkiksi matkojen ja työaikojen kannalta ja lasten yleinen hyvinvointi vaikuttavat jaksamiseen. Vanhemmat kokevat stressiä lastensa kautta esimerkiksi lapsen reagoidessa päiväkodin liian isoon lapsiryhmään tai muutoin varhaiskasvatuksen epäkohtiin, kuten henkilöstön muutoksiin. Näin ollen vanhemmuuden jaksaminen ei ole aina riippuvaista vanhemmista itsestään tai heidän suoriutumiskyvystään, vaan ulkopuolisilla oloilla on merkityksensä jaksamiseen joko tukien tai vaikeuttaen sitä. (Pulkkinen 2022, 142.) Odotukset hyvää vanhemmuutta kohtaan ja deterministinen ajatustapa lapsen kehityksen kannalta voi johtaa intensiiviseen vanhemmuuteen. On ymmärrettävä, että aivan ongelmatonta tämä vanhemmuuden suuntaus ei ole korostaessaan vanhemman vastuuta lapsen käyttäytymiselle: erityisesti äitien toimet ovat saaneet niskaansa paineita ja odotuksia mitä tulee lasten taloudellisten edellytysten turvaamiseen. Lopulta seuraukset voivat johtaa vanhemmuuden yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. (Sihvonen 2020.)

Osa kasvatuksellisista paineista tulee siis vanhempien itsensä ulkopuolelta kuten yhteiskunnalta. Kotiäitiyden sijaan tämän päivän vanhemmuutta kuvastaa ideaali, jossa vanhempi onnistuu yhdistämään sekä työ- että perhe-elämän niin onnistuneesti, että lapsista kasvaa lopulta terveitä, tasapainoisia yhteiskunnassamme menestyviä lapsia (Roskam ym. 2017). Lisäesimerkkinä äitien työhön palaamisen entistä aiemmin puoltavasta yhteiskunnallisesta puheesta ja vanhemmuuteen vaikuttavista tekijöistä ovat puheet kodin ulkopuolisesta varhaiskasvatuksesta. Lisäksi perhepolitiikalla on vaikutuksensa vanhempien keskinäisiin sopimuksiin vanhempainvapaiden tasavertaisemman jakautumisen puolesta äitien ja isien välillä. Eikä voida unohtaa miten perinteinen media kuten myös sosiaalinen media tuo keskusteluja lähemmäs vanhempia siitä, miten perhe ja työ tulisi yhdistää vaikuttaen vanhempien omiin vanhemmuuden ihanteisiin, mutta myös kokemuksiin mitä yhteiskunta tänä päivänä odottaa vanhemmilta. (Halonen ym. 2021, 307.)

Tapa tehdä työtä on murroksessa ja työn suorittamisen kiihtyvä tahti tuo sekä perheen että työn yhdessä mukaansa työmarkkinaneuvotteluihin ja perhepoliittisiin keskusteluihin. Tietoyhteiskunnan työelämän kiihtyvä rytmi jättää entistä teollisyhteiskuntaa vähemmän

aikaa vanhemmuudelle. Vanhemmuus nähdään kuitenkin pitkän aikavälin kasvatustehtävänä ja siihen asetettavat tavoitteet perustuvat siten erilaiselle arvopohjalle kuin työelämään pohjautuvat lyhyemmän aikavälin suunnitelmat ja tavoitteet. (Kivimäki 2003, 186.)

Pienten lasten äitien palatessa entistä aiemmin vanhempainvapailtaan takaisin töihin työllisyysasteen nostamiseksi, suomalaisista perheistä valtaosa on näin ollen kahden ansaitsijan perheitä. Tämä on yksi merkittävimmistä ja ristiriitaisimmista vanhemmuuden odotuksista yhteiskunnan ja perheiden välillä, jossa odotetaan sekä omistautuvaa vanhemmuutta että ansioitunutta veronmaksajaa. Näin muodostuvat vanhempien kokemukset yhteiskunnan tuottamista epärealistisista ihanteista eli työn ja perheen yhteensovittamisesta haasteista riippumatta. (Roskam ym., 2017.)

Työn ja perhe-elämän yhdistäminen voi käydä liian raskaaksi erityisesti äitien kohdalla. Huolimatta äitien paikantumisesta entistä paremmin työmarkkinoille isien jäädessä kotiin hoitamaan lapsia, äitien käyttämä aika lastenhoitoon ei ole kuitenkaan merkittävästi vähentynyt ja siksi erityisesti äidit uupuvat hoitaessaan kahta työtä – kotitöitä ja palkkatöitä. (Miller 2017.) Selittävinä tekijöinä voidaan nähdä työelämän muuttuminen entistä intensiivisemmäksi ja aiempaa epävarmemmaksi, kun samaan aikaan media eri tapoineen luo ja muokkaa yhdessä asiantuntijatietouden kanssa vanhempien kokemuksia ja käsityksiä yhteiskunnan tahtomasta ihannevanhemmuudesta. Tällainen ihannevanhempi on sekä työelämässä että asettamisensa unelmissaan ja tavoitteissaan menestynyt vanhempi, joka pyrkii tukemaan samaan aikaan lapsien kokonaisvaltaista kehitystä, jotta hekin tulisivat pärjäämään koko ajan kovenevassa kilpailuhenkisessä yhteiskunnassamme. (Halonen ym., 2021, 315.)

Halosen ja kumppaneiden (2021) laatiman tutkimuksen mukaan vanhempien itsensä asettamat vanhemmuuden ihanteet ovat erilaisia kuin heidän kokemuksensa yhteiskunnan laatimista ihanteista. Kun vanhempien mukaan tyypillinen ihannevanhempi on lastaan kohta rakastava, kärsivällinen ja kurinpitäjä sen sijaan yhteiskunnan asettaman ihanteen mukaan vanhemman tulisi olla suorituskeskeinen, urasuuntautunut, varakas, aikaansaava, toisin sanoen taloudellisen menestyksen arvoja arvostava vanhempi.

Sukupuolittuneesti ihanteet jakautuivat siten, että äidit uhrautuivat lapsilleen ja kodin ylläpitoon sekä etenevään uraansa, kun taas isien tuli keskittyä pääasiassa perheen menestykselliseen taloudelliseen ylläpitoon ja kodin huoltoon. Yhteiskunnan asettamia ihanteita tarkastellen voitaisiin puhua jopa epärealistisen kaikkivoipaisuuden tavoittelusta. Tutkimukseen perustuen voidaan siten ymmärtää, että vanhemmuuden ihanteet ovat kiinnittyneet meihin tiukasti ja niihin kohdistuvat muutokset ovat hitaita, jopa ylisukupolvisia. On kuitenkin mahdollista, että vaikka ihanteet pysyisivät teoriassa muuttumattomina, ajan kuluessa ihanteiden paikantuminen arvostuksiin ja vanhempien käytäntöihin on muuttuvaista. (Halonen ym. 2021, 313—315.)

Vanhemmuutta on pyritty tukemaan julkishallinnon ja järjestöjen perustamilla erilaisilla perheprojekteilla. Sihvosen (2020) mukaan yhtenä keinona on käytetty voimaannuttamista tukemaan vanhempien ja lasten välisiä vuorovaikutus- ja vertaissuhteita. Tarve voimaannuttamiselle nähtiin tulevan näkemyksestä ja huolesta vanhemmuuden toimimisen heikentymisestä. Voimaannuttamisen tavoitteena oli korostaa ja tukea vanhemman vastuullisuutta ja omaa asiantuntijuutta niin yksilöidysti kuin vertaissuhteissakin. Vanhemman kokemus omasta aktiivisuudestaan ja vastuullisuudestaan tuki heitä kyvykkyyteen irrottaen heidät valtion ja instituutioiden riippuvuudesta. Toisin sanoen vanhemmille luotiin uskoa omaan intuitioon, vanhemmuuden vaistoon refleksiivisen vanhemmuustoimijuuden kautta, jossa vanhemmuutta pohdittiin lapsen etu huomioiden. Sihvosen nimittämän ”horisontaalisen asiantuntijuuden” avulla vanhemmat saivat ammattilaisten jakaman tiedon sijaan vertaisten kesken jaettua tietoa ja kokemuksia. (mt. 85)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkielmani päämääränä on määritellä intensiivisen vanhemmuuden käsite ja selventää, mitä tällä vanhemmuuden ideaalilla tarkoitetaan ja miten se ilmenee eri yhteyksissä. Tutkielmassani käytän valmista aineistoa, joka koostuu kirjoituskutsuilla kerätyillä kirjoituksilla otsikolla ”Alle 40-vuotiaiden vanhempien kokemuksia vanhemmuudestaan 2020”. Tähän aineistoon perustuen tutkimusasetelmaksi muotoutui:

Mitä intensiivinen vanhemmuus on ja minkälaisia piirteitä vanhempien kokemuksissa voidaan ilmiöön nähdä liittyvän?

Intensiivisen vanhemmuuden ilmiöön liittyvien kansallisten ja kansainvälisten tutkimusten tavoitteena on perustella ja luoda ehdotuksia vanhemmuuden tukemiseen ja sen myötä ilmenevien haasteiden tehokkaampaan vastaamiseen. Näin ollen tutkielmassani tutkin ja kuvaan piirteitä, joita tähän vanhemmuuden ilmiöön liitetään ja tarkastelen aineistoni pohjalta vanhempien kokemia asenteita ja valintoja, joita myös intensiivisessä vanhemmuudessa voidaan nähdä ilmentyvän. Tutkielmassani pohdin myös sitä, minkälaisia keinoja sosiaalityössä voitaisiin käyttää ilmiön tunnistamiseksi sekä tuen tarjoamiseksi vanhemmille. Kaiken kaikkiaan haluan tutkielmallani edistää ymmärrystä ilmiöstä ja sen vaikutuksista.

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistona käytän Minna Hämäläisen (2020; 2022) Itä-Suomen yliopistosta keräämää valmista aineistoa, joka koostuu alle 40-vuotiaiden vanhempien kirjoituksista liittyen omaan vanhemmuuteensa. Aineiston keruussa tavoitteena oli saada aineistoa siitä, miten vanhemmat kertovat ja kokevat vanhemmuuden, millaisia tunteita ja kokemuksia heillä on suhteessa lapseen ja muihin perheenjäseniin. Aineisto on kerätty kirjoituspyynnöllä. Kun keruutapana on kirjoituspyyntö, on pyyntöön vastaavan kirjoitettava omista kokemuksistaan, vaikka omakohtaisuudella voidaan tarkoittaa myös

muilta kuultuja asioita. Kirjoituspyyntöön liittyy vapaaehtoisuus, mutta aihe usein rajataan tiettyyn tematiikkaan, jolloin vastaaja kirjoittaa sopivasta aiheesta ja näkökulmasta käsin. (Pöysä 2022.)

Vanhemmat vastasivat kirjoituspyyntöön anonyymisti ja pyyntöä levitettiin sosiaalisen median ryhmissä, vauva.fi-keskustelupalstoilla ja Tietoarkiston verkkosivuilla. Konkreettisesti kirjoituspyyntöön oli mahdollista vastata Tietoarkiston Penna-keruualustan kautta kuukauden ajan tammikuussa 2021. Keruukutsussa vastaajille oli laadittu kirjoittamisen avuksi muutamia apukysymyksiä, joissa pyydettiin pohtimaan muun muassa omaa suhdetta huollettaviin lapsiin, suhdetta muihin perheessä oleviin aikuisiin sekä vanhemmuuteen liittyviä tuntemuksia. Lisäksi vastaajalle tarjottiin mahdollisuutta pohtia esimerkiksi sitä, miten omat mielikuvat lapsiperhe-elämästä ovat muuttuneet lapsen saannin jälkeen, sekä sitä, mitä perhe vastaajalle ylipäänsä merkitsee. Taustatietona kysyttiin sukupuolta ja ikää. (Hämäläinen 2022, 22.)

Kaiken kaikkiaan kirjoituspyyntöön vastasi 23 henkilöä, mutta koska yhdeksän vastausta ei sisältäneet tekstiä, lopulliseen aineistoon päätyi 14 kirjoitusta. Kirjoitukset jakautuivat naissukupuolisten 11 vastaukseen ja miessukupuolisten kolmeen vastaukseen. Kirjoituspyyntöön esitetty rajausta oli melko vapaa kohderyhmänä ollen 40-vuotiaat ja sitä nuoremmat vanhemmat, joten kuka tahansa, joka täytti ikä- ja vanhemmuuskriteerin, sai vastata kirjoituspyyntöön. Oleellista merkitystä tiedolla ovatko lapset biologisia vai eivät, ei ollut. (Mt.)

Tutkielman edetessä teoreettisesta osuudesta analyysivaiheeseen tulee pohdittavaksi minkälaisia mahdollisuuksia tai esteitä valmis aineisto tutkielmalle luo. Valmis aineisto antaa potentiaalisen mahdollisuuden laatia tutkielma kohtuullisen ripeässä ajassa, sillä aineiston kerääminen vaatii eri lailla aikaa ja resursseja. Kuitenkin ennen kuin voidaan varmistua siitä, että valmis aineisto on tutkimustehtävään soveltuva, vaatii se aineistoon tutustumista erityisen tarkasti ja monesta näkökulmasta lähestyen, jotta saadaan laadittua aineistoon sopiva tutkimuskysymys. On myös kiinnitettävä huomiota siihen, että tutkijana tuon esiin oman panokseni analysoidessani aineistoa valitsemastani näkökulmasta.

4.3 Menetelmävalintana laadullinen sisällönanalyysi

Laadin pro gradu -tutkielmani laadullisena tutkimuksena. Tutkielman ollessa aineistolähtöinen, jossa analysoitava materiaali koostuu tukikysymyksien avulla ohjatuista kirjoituksista, olen valinnut sen analyysitavaksi laadullisen sisällönanalyysin. Tämän analyysimenetelmän voidaan ymmärtää olevan hyvin lähellä teemoittelua, ja useinhan nämä kaksi menetelmää ovatkin vaihtoehtoisia nimityksiä toisilleen. (Vuori.) Konkreettisesti teemoittelu näkyy tutkimuksen tuloslukuissa, sillä tapana on esittää teemojen käsittelyssä sitaatteja eli katkelmia aineistosta, jotta tutkija voi osoittaa sen, mihin aineiston teemoittelu pohjautuu. On erittäin tärkeää ymmärtää, että tutkijan esiin nostamat teemat eivät saa olla tutkijan omista arvoista tai kokemuksista rakentuneita oletuksia vaan teemat ovat nimenomaan aineistosta nousevia toistuvia asioita. Teemat eivät saa myöskään eriytyä toisistaan aineiston eri osioista, vaan teemojen on oltava yhtenäisiä koko aineistossa. (Juhila a.)

Laadullista sisällönanalyysia pidetään laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä ja se soveltuu monenlaiseen tutkimukseen. Analyysimallina se voidaan edelleen jakaa kolmeen eri muotoon kuten aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Valitsemassani aineistolähtöisessä analyysissä analysoitavat otteet valitaan aineistosta sen sijaan että ne olisivat ennakkoon sovittuja kuten teoriaohjaavassa tai teorialähtöisessä analyysissä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 91—98.) Oleellisinta laadullisessa sisällönanalyysissä menetelmänä on tunnistaa aineistosta esiin nousevat sellaiset aiheet, teemat ja asiat, jotka kertovat aineistosta oleellisimmat elementit. Laadullista sisällönanalyysia käytetään paljon kirjoitettujen niin tekstien, haastattelujen, ääntä ja kuvaa sisältävien aineistojen ja siten liki kaikentyyppisten aineistojen analyysiin. On kuitenkin tärkeää ymmärtää ero laadullisen sisällönanalyysin ja sisällönanalyysin (content analysis, suomennettuna sisällönerittely) välillä, jota käytetään määrällisen aineiston analyysissä. (Vuori.) Aineiston läpikäymistä ja lukemista helpottavat myös tekstin koodaaminen yhteisien aiheiden ja merkitysten tunnistamiseksi esimerkiksi eri värein (Juhila b).

Kuten yleisesti laadullisen tutkimuksen analyysi aloitetaan, aloitin analyysin aineiston lukemisella tehden sen useaan kertaan, jotta saisin aineistosta kokonaisvaltaisen käsityksen mistä se tulee myöhemmin tarkemmin kertomaan. Näin sain aineistosta

kokonaiskäsityksen, miten vanhemmuudesta kerrotaan, miten sitä koetaan, millaisia kokemuksia ja tunteita heillä on suhteessa lapseen tai lapsiinsa sekä muihin perheenjäseniin. Koska mielestäni käyttämäni aineisto ja tarkastelemani ilmiö eivät vaadi varsinaista teorialähtöistä tai -ohjaavaa analyysitapaa, aloitin analyysin mahdollisimman aineistolähtöisesti ilman tarkkaan valittuja teoreettisia silmälaseja. (Puusa 2020, 147.)

Näin ollen kokosin raaka-aineistosta tärkeimmäksi kokemani katkelmat, jotka käsittelevät näitä pääteemoja. Kun sain koottua raaka-aineistosta sellaiset lausumat, jotka olivat merkittävimmät suhteessa teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuskysymykseen, analyysin toisessa vaiheessa aloitin etsimään tiivistyksiä eli sellaisia kohtia aineistosta, jotka käsittelevät vanhempien ajankäyttöä ja tasapainoa, vanhemmuuden tasa-arvoisuutta, tukiverkostoja, yhteiskunnan vaikutuksia vanhemmuuteen, vanhemmuuteen vaikuttavia haasteita ja voimavaroja sekä asiantuntijuutta. Tällaisia tiivistyksiä nimitetään myöhemmin avaintapahtumiksi. Avaintapahtumassa kirjoittajan ääni toistaa, painottaa tai perustelee kertomaansa, mutta se voi tehdä myös ikään kuin ”juoneen käänteen”. Avaintapahtumia ja niiden tuomia merkityksiä voidaan tulkita tai ikään kuin testata lukemalla kirjoitelmia eteen- ja taaksepäin. (Koski 2020, 153—165.)

Lopulta kun teemat ovat aineistosta selkeästi löytyneet, voidaan aloittaa sisällöllisten lukujen kirjoittaminen. Näissä luvuissa on tarkoituksena tuoda esiin teemojen perustelut, sisäiset vaihtelut, toistot sekä mahdolliset poikkeamat. Analyysissä on tarkoituksena kirjoittaa jokaisen teeman tulkinta. Tulkinnassa sen sijaan tarkoituksena on asettaa teemat uudelleen dialogiin niin teoreettisen viitekehyksen kuin kontekstuaalisen tiedon kanssa. Aineiston analysointi on siten aina yllätyksellinen prosessi, että havaintoja tulkittaessa täytyy usein tarkentaa ja laajentaa tutkimuksen alussa muodostettua teoreettista ajattelua. Lopulta teemojen analysoinnin ja niistä tehdyn tulkinnan mukaisesti voidaan kirjoittaa tutkimuksen johtopäätökset. Analyysin pohjalta löydetty ilmiöt tulee selittää ja ymmärtää dialogisen teoreettisen ajattelun ja kontekstuaalisen tiedon välillä. Johtopäätöksiä tehdessä analysoidut teemat ja niistä tehty tulkinnat kerätään yhteen ja käydään läpi uudelleen ajatellen, miten prosessi on edesauttanut vastaamaan tutkimusongelmaan. (Mt.)

Kaiken kaikkiaan analyysin tavoitteena on tuoda esiin aineistosta ne olennaisimmat asiat huomioiden tutkimukselle asetetut tavoitteet. Analyysin ensimmäisissä vaiheissa korostuu aineiston luonnollinen kieli, mutta sen jälkeen tutkijan muodostamien

kategorioiden tarkoituksena on sellaisia merkityksen saaneita kokonaisuuksia, joita voitaisiin nimetä teoriantikin ohjaamina. Aineistosta voidaan tuoda tutkimukseen mukaan suoriakin lainauksia aineiston autenttisuuden ja rikkauden osoittamiseksi, mutta tutkijan on kuitenkin syytä huomioida, ettei yksittäisillä lainauksilla voida saada esiin täysin koko aineiston autenttisuutta, tuloksia tai johtopäätöksiä. (Puusa 2020, 150.)

Kirjoituspyyntöjen läpikäymiseksi käytin kvalitatiiviseen tutkimukseen suunniteltua Atlas.ti-apuohjelmaa, jotta yhdistävien tekijöiden kategorisointi 14 vastauksesta olisi helpompaa. Löydettyäni tutkimusaineistosta sellaisia katkelmia, joissa havaitsin toisiinsa yhdistäviä tekijöitä, nimesin yhdistäviä tekijöitä alakategorioimalla niitä esimerkiksi kotityöt, deterministisyys, sosiaalipolitiikka, huoli, syyllisyys, metatyöt, epävarmuudet ja niin edelleen. Tämän jälkeen ryhmittelin nimetyt käsitteet edelleen viiteen eri yläkategoriaan, jotka on nimetty perustuen fenomenologisen näkökulman periaatteisiin.

Ylä-kategoria	Vanhemmuuden				
	Tunne- ja elämänvaiheet	Vastuunjako?	Perhesuhteiden dynamiikka	Tunteet ja ajattelumallit	Yhteiskunnalliset ulottuvuudet
	Unelmat Odotukset Ilo, Rakkaus Todellisuus Epävarmuus Pelko	Kotityöt Metatyöt Lapsen hyvinvointi Taloudellinen turvallisuus	Parisuhde Perhesuhteet Vuorovaikutus	Determinismi Huoli Syyllisyys Lapsilähtöisyys	Ansiotyö, Sosiaalipolitiikka Kulttuuriset normit ja arvot

Kuvio 1. Kirjoituspyynnöissä esiintyneistä toisiaan yhdistävistä katkelmista laadittuja alakategorioita, joista edelleen muodostettu viisi yläkategoriaa.

4.5 Fenomenologinen lähestymistapa tapana ymmärtää ilmiötä

Tieteenfilosofiset näkemykset luovat tutkimukselle taustaoletuksia eli tutkimuksen kivijalan, jonka mukaan määritellään tutkimuksen tavoitteet, toteutustavat ja tulokset. Tieteenfilosofia on tietoteorian ala, jossa punnitaan tieteellisen tiedon luonnetta, hankintaprosessia ja oikeellisuutta. Tutkimuksissa seurataan ennakkoon käsitettyjä tapoja tai ”kaavoja” joita voidaan nimittää myös paradigmoiksi. Koska jokaisella tutkijalla on

olemassaan omat implisiittiset tai eksplisiittiset tieteenfilosofiset taustaoletuksensa, on tärkeää ymmärtää, kuinka tutkija ymmärtää nämä ja on tietoinen niistä ja miten hän pystyy tuomaan ne tutkimusraporttiinsa esille. (Puusa & Juuti 2020, 24.)

Ihmistieteissä kuten humanistisissa tai yhteiskuntatieteissä pyrkimyksenä on mennä tilanteisiin, joissa tutkittavana olevaa ilmiötä esiintyy. Fenomenologiaan perehtyneet tutkijat pyrkivät tähän tavoitteeseen tutkimalla sellaisia subjektiivisia havaintoja ja merkityksenantoja, joita kokijat tuovat ilmi. Näin ollen tieto ja kokija ovat aina liitoksissa toisiinsa. Luonnollista on, että samassa tilanteessa kokeneilla henkilöillä on erilaisia tulkintoja kokemuksistaan, joten on ymmärrettävä, että kaikki vaikuttaa kaikkeen: kokonaisuudet nivoutuvat yksityiskohtiin ja yksityiskohdat edelleen eteenpäin muihin yksityiskohtiin. (Puusa & Juuti 2020, 35.)

Tutkielmassa käytettävän aineiston perusteella valitsin analyysiin tieteenfilosofiseksi näkökulmaksi fenomenologisen lähestymistavan. Keskeisimmät elementit tässä lähestymistavassa ovat kokemukset, merkitykset ja yhteisöllisyys. Oleellista tutkijan toiminnassa on omien ennakkokäsitysten poissulkeminen, ymmärtäminen ja tulkinta. Fenomenologian ydintä on ymmärrys siitä, että ihmiset kehittyvät maailmassa, jossa he elävät, samaan aikaan itse myös luoden tuota maailmaa. Fenomenologiassa oleellista on havaita ne ilmentymät ja merkitykset, joita itse koemme jo elettyinä maailmana sekä kokijana itsenään tuossa maailmassa. Lisäksi fenomenologiassa vallitsee ymmärrys siitä, että ihminen on pohjimmillaan yhteisöllinen, jolloin elämän merkitykset eivät ole meissä synnynnäisesti. Sen sijaan ne vaativat ympärilleen yhteisön, joka on muodostunut omanlaisekseen jokaisesta yksilöstä eri elementtejä ammentaen. (Laine 2018, 25–26.)

On kuitenkin ymmärrettävä, että fenomenologisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä luetteloa siitä, *mitä* kaikkea yksilöt ja yhteisöt yhteiskunnassamme kokevat, vaan ennen kaikkea on pyrittävä kuvaamaan, *miten* todellisuus koetaan. Kyse on siten yleisistä kokonaisuuksista ja rakenteista eikä niinkään yksittäisistä mielenliikkeistä tai elämyksistä. (Miettinen ym. 2010, 11). Olennaista ei ole se mitä informantit suoraan kertovat, vaan on lähdettävä selvittämään, ovatko informanttien lausumat vihje jostain syvemmästä (Moilanen & Räihä 2015, 61).

4.6 Eettiset lähtökohdat

Tutkielmani aineisto koostuu valmiista aineistosta kirjoituspyyntöön vastanneiden vanhempien vastauksista. Kirjoituspyyntöön osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja vastanneiden anonymiteettia on suojattu tutkielman kaikissa vaiheissa poistamalla tai muuttamalla kaikki tunnistamiseen johtavat tiedot. Anonymisoinnin lähtökohta on informanttien suojeleminen negatiivisilta seurauksilta. (Kuula 2006, 200—201.)

Tutkimuseettisiä kysymyksiä ja pohdintoja on pidettävä mielessä koko tutkielmaprosessin ajan. Aineiston tulkitseminen tapahtuu informanttien lähtökohtiin perustuen, jolloin heidän kulttuurinsa ja oikeudet tulevat huomioiduksi tutkimusetiikkaan perustuen. (Turtiainen & Östman 2013, 55.) Tutkielmassa käyttämäni kieli ei perustu minkäänlaiseen sensaatiohakuisuuteen, vaan pyrin tuomaan ilmiötä ja siihen liittyviä kokonaisuuksia ilmi neutraalisti, sillä epäeettinen kirjoitustyyli voisi johtaa yksittäisten informanttien leimaamisen lisäksi koko ryhmän leimautumiseen. (Kuula 2006, 206.)

Tutkielman onnistumiseksi valitsin tutkittavan aihepiirin mielenkiinnonkohteisiini liittyen. Tällöin minun on erityisen tarkkaan huomioitava paikkani tutkimuksessa eli tunnistaa ja tunnustaa kokemukseni, näkemykseni ja ennakko-oletukseni ilmiöön liittyen ja perustella tieteellisesti tekemäni ratkaisut mahdollisista ennakko-oletuksistani huolimatta (Turtiainen & Östman 2013, 61). Myös tutkielmaani valitsemani fenomenologinen katsanto pyrkii tutkijan kurinalaisuuteen ja systemaattisuuteen, jotta omilla tulkinnoilla ei olisi vaikutusta lopputulokseen. Käytännössä toteutin prosessia edeten vaihe vaiheelta palaten myös aina edellisiin vaiheisiin. (Laine 2018, 41.)

5 Tulokset

5.1 Vanhemmuudessa koettujen tunteiden ja elämänvaiheiden ambivalenttisuus

Tutkimusaineiston kirjoituspyynnöistä voidaan nähdä, että vanhemmuus herättää monenlaisia tunteita sekä ennen vanhemmuuteen ryhtymistä että vanhemmuuden myötä tulleiden kokemusten jälkeen. Tunteet voivat vaihdella yksilöittäin radikaalisti ja ne voivat olla hyvin ristiriitaisia saman henkilön kertoessa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Tuntemukset vaihtelevat ilosta, unelmista ja odotusarvoista aina epävarmuuksiin, pelkoihin ja elämänmuutosten sopeutumisesta johtuviin sekalaisiin tunteisiin korostaen vanhemmuuden emotionaalisuutta ja elämäkokemuksellisuutta. Analyysivaiheessa muodostin näistä tuntemuksista *Vanhemmuuden tunne- ja elämänvaiheet* -kategorian.

Useissa vanhempien vastauksissa ilmenee vanhemmuuden pohdintaan liittyvää ambivalenssia:

”Vaikka tästä kaikesta voisi luulla, että olen vain ärsyyntynyt ja tyytymätön kaikkeen, ei niin kuitenkaan ole. En luopuisi mistään elämässäni. Äitiydessä aivan ihanaa on, kun on toisen, pienen ihmisen tärkein. Kun jokin pelottaa tai harmittaa, vain äidin tai isin syli kelpaa. -- Nämä kaikki tuovat niin ylivoimaisen suuria onnellisuuden tunteita, että unohtuu oma huonous, huolet ja väsymys välittömästi. Vanhemmuus on siis ihanaa.” V1 Mari

”Se on välillä raskasta. -- Päivääkään en vaihtaisi pois ja toivon, että saan luotua lapsiini sellaisen siteen, että he voivat aina kääntyä vanhempiensa puoleen. Tulla turvasatamaan.” V3 Veera

”hän on minulle maailman rakkain ja teen kaikkeni hänen eteensä, mutta en voi sanoa, että lapsiperhe-elämä olisi ollut koskaan kovin houkuttelevaa.” V5 Viivi

”Kirjoitukseni on nyt kovasti molli-voittoinen, mutta kaikkienensa alun vaikeuksien jälkeen hitaasti, mutta varmasti rakastuin ja rakastun edelleen lapsiini päivä päivältä yhä enemmän ja ajattelen vanhemmuuden olevan parasta mitä voin ikinä kokea --” V10 Laura

Kaikissa näissä kirjoituksissa korostuu vanhempien voimakkaasti vaihtelevat tuntemukset, joka kertoo vanhemmuuden monimutkaisuudesta. Samalla kirjoituksissa

voidaan kuitenkin nähdä myös vahvan kiintymyksen ja rakkauden tunteita sekä vanhempien halun tehdä parhaansa lasten hyvinvoinnin eteen.

Myös miesten vastauksissa voidaan nähdä perhe-elämään liittyvien hyvien ja huonojen puolien punnintaa: lapset sekä antavat että ottavat. Juhanin kirjoituksesta voidaan tulkita hänen käyneen ennen lapsen syntymää pohdintoja siitä, ettei oman elämän tarvitsisi muuttua lapsentulon myötä. Samalla voidaan kuitenkin tulkita hänen ymmärtäneen lapsen muuttavan elämää ja hyväksyvänsä sen:

”Lapset on antaneet paljon enemmän kuin osasin odottaa. Toisaalta myös vieneet isomman osan elämästä kuin kuvittelin, minkä vuoksi kaikki harratukset on jääneet taka-alalle. Asia on helpompi hyväksyä, kun tietää että lapset kasvavat ja itsenäistyvät, jolloin jää enemmän aikaa myös itselle.” V2 Juhani

Kalle kertoo olleen varautunut lapsen syntymän myötä tapahtuvaan elämänmuutokseen, mutta silti yllättyneensä siitä, kuinka paljon positiivisia kokemuksia on elämäänsä lopulta saanut:

”Osasin odottaa jos ennen lapsen saantia että lapsi vie paljon aikaa ja että se tulee antamaan paljon sisältöä elämään. Mutta en osannut kuvitella että se antaa niin paljon mitä olen saanut kokea lapsen syntymän jälkeen.” V12 Kalle

Intensiivisen vanhemmuuden yksi tunnusmerkistö on vanhempien kokemat paineet vanhemmuuden onnistumiseksi. Vanhemmuuteen liittyviä paineita saatetaan pyrkiä tiedostetusti tai tiedostamattakin vähentämään muodostamalla mahdollisesti tulevaan vanhemmuuteen kielteisiä ajatuksia. Kielteiset ajatukset ja tunteet voivat vaikuttaa jopa lastenhankinnan pidentymiseen ajallisesti tai estää sen kokonaan (Lainiala 2012). Viivin mukaan yleinen epävarmuus elämää kohtaan saattaa olla syynä syntyvyyden laskuun yhteiskunnassamme.

” (Lapsiperheiden asiat) huonomman puolelle se varmaan kallistuu kun kerran epävarmuus on niin yleistä, lapsia ei enää haluta tehdä ja syntyvyys laskee. -- en oikeastaan koskaan halunnut lapsia, joten näin lapsiperhearjen aika kielteisesti. oma lapseni sai alkunsa yllätyksenä, ei niinkään vahinkona. hän on minulle maailman rakkain ja teen kaikkeni hänen eteensä, mutta en voi sanoa, että lapsiperhe-elämä olisi ollut koskaan kovin houkuttelevaa. en kadehdi monilapsisia perheitä sitten yhtään. siksi oma lapsiluku jäikin vain yhteen ja hyvä niin.” V5 Viivi

Viivin vastatessa aineiston tukikysymykseen koskien lapsiperhe-elämää ennen lapsensaantia, hän toteaa nähneensä lapsiperhearjen kielteisenä, koska hän ei koskaan halunnut lapsia. Kirjoituksesta ei kuitenkaan ilmene sitä, oliko hänen puolisoillaan samanlaiset ajatukset lapsettomasta elämästä. Lainialan (2012) tutkimuksessa todetaan, että päätös lastenhankinnasta on harvoin yksin tehtävä päätös ja se tehdään usein yhdessä kumppanin kanssa. Todennäköisyys lapsen syntymään on pieni tilanteissa, joissa kummatkin parisuhteen osapuolet ovat päättäneet olla tekemättä lapsia. Lainialan tutkimusaineistosta selviää, että ne parisuhteet, joissa mies on päättänyt olla lapseton, pysyvät hyvin todennäköisesti lapsettomina, vaikka puoliso olisi yrittänyt muuttaa miehen mieltä asian suhteen. Sen sijaan tilanteissa, joissa nainen on ilmoittanut halustaan olla lapseton, on kuitenkin päätynyt myöhemmin lastensaantiin. Syyksi on arveltu joko naisen mielen muuttumista tai miehen halu lasten saantiin on muuttanut naisenkin mielen. (Mt., 27—28.) Joitain viitteitä Viivin parisuhteen lapsettomuusajatuksista voi saada siitä, että Viivi kertoo lapsen olleen yllätys eikä niinkään vahinko. Lainialan (2012) tutkimukseen viitaten Viivin toteamuksesta voidaan ymmärtää, että lapsettomuus oli ensisijaisesti hänen toiveensa, eikä miehen. Jos lapsi olisi saanut alkunsa vahinkona, silloin voitaisiin olettaa kummankin vanhemman halunneen olla lapseton.

Tilanne, jossa vanhempi on aiemmastaan aina halunnut olla lapseton, mutta on tullut silti kertomansa mukaan *”vähän kuin sattumalta”* raskaaksi ja päätynyt pitämään lapsen, voi aiheuttaa tunteiden ristiriitaisuutta. Yllätysraskaus voi saada äidin pohtimaan elämäänsä, sen tarkoitusta, kulkua ja resurssiensa riittävyyttä uudelleen tulevaisuuden näkökulmasta. Vaikka tilanne aiheuttaa monimutkaisia ajatuksia, suhde lapseen koetaan korvaamattomaksi:

” -- Olen ollut aina vapaaehtoisesti lapseton ihminen, enkä sen kummemin koskaan halunnut yhtään lasta. Lapsen syntymä oli vähän kuin sattuma, ja päätin kuitenkin pitää hänet. Tunteet ovat olleet ristiriitaisia, koska yksinäinen vanhemmuus on todella raskasta, ja yksinäinen vastuu nujertaa. Silti lapsi on rakkain ihminen maailmassa, ja sellaista puhdasta ja pyyteetöntä rakkautta en olisi muutoin varmaan koskaan kokenut elämässä.” V7 Seija

Ymmärrys omasta ajasta ja sen arvostuksesta sekä yleensä vanhemmuuteen liittyvästä ajankäytön merkityksestä näkyy vanhempien kirjoituksissa esimerkiksi niin, että

vanhemmat eivät ole osanneet tiedostetusti arvostaa omaa aikaansa ennen lapsen syntymää. Vanhemmuus muuttaa kokemusta ajan käytöstä. Vanhemmuuden voidaan sanoa aloittavan ajan jakamisen uudelleen koskien yksilöä, mutta myös puolisoiden välistä suhdetta. (Pulkkinen 2022, 131.)

Vanhempi kertoo suhteestaan omaan aikaan sekä ennen lasta että lapsen tulon jälkeen:

”Äitiydessä on yllättänyt myös se, miten rankkaa voi oikeasti olla, kun on toisessa koko ajan kiinni. Olen aina ollut hyvin yksinviihtyvä ihminen. Nykyään, kun olen tyttärenti ainoa aikuinen yli 10 tuntia päivästä ja hänen käytettävissään 24/7, tunnen välillä ahdistuvani, koska en välttämättä pääse edes vessaan yksin koko päivän aikana. Tämä vaikuttaa jonkin verran myös parisuhteeseemme. Mieheni on hyvin samanlainen ja kaipaa omaa aikaa. Se kumpi sitä milloinkin saa, on riitojemme aihe usein.” VI Mari

Hänen mukaansa on ollut yllättävää, kuinka raskasta on olla lapsensa saavutettavissa vuorokauden ympäri ja siksi oman ajan puutteesta syntyy välillä myös parisuhteen sisäisiä konflikteja. Hän myös reflektoi tuntemuksiaan siitä, kuinka sopivaa on kokea oman ajan tärkeyttä, kun on halunnut vanhemmaksi vuosien ajan ja kun viimein lapsi on syntynyt, kaipaakin omaa rauhaa.

Vanhempi kuitenkin lohduttaa itseään empaattisella pohdinnallaan sillä, että hänen kokemansa ajatukset ovat tavallisia vanhemmuudessa. Brownin (2012) mukaan yksilö kokee empatiaa silloin, kun hän ei halua kokea olevansa yksin asian kanssa, vaan muutkin ympärillämme kamppailevat samankaltaisten tunteiden ja kokemusten kanssa. Empatia edesauttaa yksilön sietokykyä tilanteeseensa. (Mt., 81—82.) Vanhempi kertoo, ettei voi olla paha ihminen, koska kokee ikävöintiä lastaansa kohtaan jo lyhyen erossaolon jälkeen. Tällä tavoin Mari kehittää itse-empatiaa ja yhteyttä itseensä tunnustaessaan itsessä piilevät voimat, ongelmat ja vajavuudet:

”-- Mutta uskon, että jokainen vanhempi ymmärtää tämän tunteen. Lohdutan itseäni myös sillä, miten kovasti aina tyttärenti ikävöin kun en ole hänen kanssaan. Jo 2 tunnin uimahallikäynti ilman häntä aiheuttaa kauhean ikävän ja kiireen kotiin. En siis voi olla läpeensä paha.” VI Mari

Vanhempien kertomuksista voidaan nähdä, että vanhemmuuden rooliin asettuminen ei ollut helppoa itsenäisen ja ”itsekkäänkin” elämänvaiheen jälkeen. Ne aikuiset, jotka ovat eläneet vuosikymmenien ajan itsenäistä aikuisen ihmisen elämää, omien etujen syrjään

laittaminen voi viedä aikaa eikä tottuminen tapahdu hetkessä. Usein vanhemmiksi ryhtyvien kuulee toteavan, etteivät tule muuttumaan tai muuttamaan elämäänsä lapsen tulon myötä, mutta syntymän ihmeen ja ilon jälkeen ajatukset voivat muuttua enemmän lapsilähtöiseksi ja vanhemmat asettavat lapsen tarpeet omien tarpeidensa ohi. (Pulkkinen 2022, 131.) Kuitenkin vanhempien kirjoitukset tuovat esiin lapsen syntymisen myötä tulevia positiivisia ajatuksia mitä tulee vanhemmuuteen liittyvään ajankäytölliseen teemaan:

”Tulin vanhemmaksi 32-vuotiaana. Sopeutuminen itsenäisen ja ”itsekkään” elämänvaiheen jälkeen ei aina ole ollut niin helppoa. Kaipaani välillä omaa tilaa ja se ei merkitse sitä etteivätkö lapset olisi rakkaimpia ja tärkeimpiä minun elämässäni.- -” V3 Veera

”Ennen lasta ei tarvinnut miettiä toista osapuolta laisinkaan pystyi tekemään asioita extempore, mikään muu ei ole muuttunut, kaiken voi tehdä myös yhdessä lapsen kanssa mutta pitää aina muistaa miettiä asioita myös lapsen kannalta.” V14 Niina

Valtaosassa vanhempien kirjoituksissa korostuu myönteinen suhtautuminen lapsiin ja heidän ansiostaan saatuihin elämän iloihin ja hyötyihin. Niissä kirjoituksissa, joissa tuodaan esiin vanhemmuudessa koettuja ristiriitaisia tunteita kohdentuvat pääasiassa vanhemmuuteen, eikä lapsiin. Tunteiden ristiriitaisuutta vanhemmuutta kohtaan luovat ennakkoajatukset ja odotukset siitä, minkälaista vanhemmuus tulee olemaan ja millaista sen tulisi olla, jotta se olisi lopulta asetettujen vaateiden kaltaista. Vaateita asettavat sekä vanhemmat itse että ulkopuoliset tahot kuten lähipiiri ja yhteiskunta.

5.2 Vastuunjaon tasapaino

Perhe-elämässä keskeinen puheenaihe on vastuun jakautuminen vanhempien kesken. Tästä kertoo myös se, että vastuu näyttäytyy käyttämässäni aineistossa oleellisena teemana vaikkakaan tukikysymykset eivät varsinaisesti sitä käsitelleet. Analyysissä muodostamani *Vanhemmuuden vastuunjako* -kategoria korostaa vanhemmuuden luonteen monimuotoisuutta ja käsittää sitä tarkastelevat eri näkökulmat kuten kotityö, metatyö, lapsen hyvinvointi, yhteinen aika lapsen kanssa ja taloudellinen turvallisuus. Tässä luvussa tarkastelen, miten vanhemmat kokevat vastuun jakautumisen ja miten se

näyttäytyy naisten ja miesten vastauksia vertaillen. Analyysi kohdentuu ensin naisten kokemuksiin vastuun jakautumisesta.

Tutkimusaineistossa naisten vastauksissa korostuu pääasiallinen vastuun kantaminen kotitöiden hoidossa:

”Minusta tuntuu, että kotona minä olen vastuussa kaikesta arjen sujuvuuteen liittyvästä. Tietenkin, koska olen päivät kotona, on minun helpompi olla selvillä siitä, mitä syömme tai mikä on jääkaappimme sisällön tilanne. Siitä huolimatta koen, että aivan kaiken ei tarvitsisi olla minun vastuullani. Olen hyvin vastuullisessa ammatissa, joten otan vastuun vakavasti. Kotona haluaisin kuitenkin pystyä jakamaan vastuun. --” VI Mari

Vanhempi ikään kuin perustelee kotitöihin perustuvaa epätasaista vastuun jakautumista, kun hän on kotona lapsen kanssa ja mies käy ansiotyössä. Toisaalta vastuusta kopin ottaminen voi kummuta hänen persoonastansa itsestään luonnostaankin, sillä hän kertoo olevansa vastuullisessa ammatissa. Hän kuitenkin kokee, että haluaisi jakaa kotiin ja perheeseen liittyvän vastuun. Äidin ottaessa vastuulleen kaikki perheen hyvinvointiin ja kotiin liittyvät asiat voidaan ymmärtää, että äidin varsinaisesta työpäivästä kotona muodostuu varsin pitkä eikä se välttämättä sisällä lepotaukoja ja voi olla siten äitiä uuvuttavaa. Yhdysvaltainen sosiologi Arlie Hochschild (1989) on tutkimustensa myötä paneutunut naisten ja miesten työn ja perhe-elämän yhdistämiseen sekä niiden yhteisvaikutuksiin ja päätenyt nostamaan esiin ilmiönä kotona odottavan toisen työvuoron ansiotyöpäivän jälkeen. Kotona jatkuva työvuoro eli näkymätön kotityö kasautuu usein naisten huoleksi ja sen on voitu todeta uuvuttavan naisia enemmän kuin miehiä (Luukinen 2018). Etenkin pienten lasten vanhemmat käyttävät kotitöihin muita enemmän aikaa unohtamatta lisäksi konkreettiseen lastenhoitoon käytettyä aikaa (Miettinen 2008, 14).

Vanhemman kokemus on, että hän on se, joka joutuu harjoittamaan päivittäistä metatyötä suunnitellessaan matkalle lähtevät tavarat ja organisoidessaan lapsen ruokailuja ja nukkumaanmenoajoja. Susan Walzerin (1998) mukaan lapsiperheissä kotitöiden ja lasten kanssa vietetyn ajan lisäksi vanhempien resursseja kuluttavat myös huomattava määrä muisti- ja ajatuskapasiteettia vaativa metatyö eli tulevien tilanteiden ennakoinnit, muistamiset ja ajanhallintaa käsittävät vastuut:

” -- Lähdemme matkalle, kuka pakkaa matkalaukun? Minä, koska jos mieheni pakkaisi sen, ei lapsellamme olisi puoliakaan tarvittavista asioista mukana. Kuka myös purkaa sen kotiin tultuamme? Minä. Mieheni hoitaa omansa ja on täten valmis. Kuka sanoo viikonloppuna, että nyt on lapsen lounasaika tai nyt mennään päiväunille? Minä. Kuka päättää lapsen ruoan? Minä. Koskaan mies ei ole näitä vielä tehnyt oma-aloitteisesti.” V1 Mari

Se miten vanhemmat kokevat vastuun jakautumisen vaikuttaa myös parisuhteeseen. Vanhempi kertoo heillä olevan miehensä kanssa usein riitoja, jotka saavat alkunsa vastuunjakoon liittyvistä asioista:

”-- Viimeisen vajaan vuoden aikana olemme saaneet paljon riitoja aikaiseksi. Oma aika on vain yksi vakioaiheistamme. Toinen on vastuu. Minusta tuntuu, että kotona minä olen vastuussa kaikesta arjen sujuvuuteen liittyvästä. --” V1 Mari

Tutkimusaineistosta löytyi myös kertomuksia, joissa koettiin perheen toisen vanhemman osallistuvan perheen asioiden hoitoon yhtä tasa-arvoisesti:

”Onneksi perheen toinen vanhempi osallistuu tasavertaisena lapsiperhearjen pyörykseen. Ilman sitä en kestäisi. Monet naiset tyytyvät ja sallivat miehen olla osallistumatta arkeen. Kotitöitä ei pidä jakaa sukupuolen mukaan. Puolisoni ymmärsi ja arvosti kuinka tärkeää ja raskastakin oli olla pienten lasten kanssa kotona.” V3 Veera

Vanhempi kuitenkin kertoo kokevansa, että ei kestäisi perheen sisäistä epätasa-arvoa vastuunjaossa. Tämä kertoo siitä, että heilläkin mahdollisesti syntyisi parisuhteen sisäisiä konflikteja, jos vastuu kodista jakautuisi vain toiselle osapuolelle. Vaikka kotityöt itsessään mielletään naistapaisiksi eli pääosin naisten tehtäviksi (Jokinen 2005, 59), niin puoliso on kuitenkin ymmärtänyt mitä kotikasvatus pitää sisällään ja kuinka paljon se voi vaatia vanhemmalta.

Suomessa näkymättömän kotityön ilmiön mediaan toi toimittaja Jenny Lehtinen vuonna 2015 kolumnillaan ”Metatyö räjäyttää äidin pään”. Lehtisen mukaan metatyön käsitteellä tarkoitetaan naisten taakkana nähtävää näkymätöntä kotityötä, jolla tarkoitetaan kodin ja perheenjäsenten hyvinvoinnin eteen tehtävää jatkuvaa aivotyöskentelyä ja lisätöitä, joita on toisaalta vaikea tunnistaa, mutta siksi ne vähitellen uuvuttavat perheen naisen. (Lehtinen 2015.) Miettisen (2008) tutkimuksen mukaan isät osallistuvat lastenhoitoon

entistä enemmän, mutta naiset silti tekevät osan miehille kuuluvista kotitöistä, kuten muistuttelevat, neuvovat ja organisoivat (Lehtinen 2015). Vaikka isät huolehtisivatkin lapsen harrastukseen viennin, usein äideille jää lastenhoitoon liittyvät niin sanotut primääritehtävät liittyen esimerkiksi ruokahuoltoon eväiden suhteen, nukkumaan laittoon, pelivarusteiden peseminen tai harrastusleirille ilmoittautumisen (Miettinen 2008, 113).

Leenan mukaan hänen miehensä on mukana lapsiperhe-elämässä yhtä paljon kuin hänkin on ja tekee asioita lapsensa kanssa lähes yhtä paljon kuin hän tekee äitinä. Tällöin voidaan kokea vastuun jakautuminen tasa-arvoisesti kummankin vanhemman kesken:

”Mieheni on onneksi paljon läsnä arjessa ja tekee lähes yhtä paljon pojan kanssa kuin minä.” VII Leena

Vanhemman vastauksesta voidaan tulkita, että hänen miehensä tekee säännöllistä ansiotyötä, koska kertoo miehen olevan paljon kotona. Miettisen (2008) tutkimuksen mukaan miehet osallistuivat eniten kotitöiden hoitoon silloin, kun ansiotyö on säännöllistä päivätyötä. Erilaiset kokemukset siitä, miten riittävästi kotityöt tulee hoitaa tai mitä tarpeelliset kotityöt ovat voivat poiketa vanhempien kesken radikaalistikin. Sekä ansiotyössä käytetyn ajan lisäksi myös työn sijoittumisella muun perheen arkeen oli merkityksellistä kotitöiden suorittamisen suhteen. (Mt., 144.)

Sen sijaan naisten osallistuminen kotitöiden hoitoon oli aktiivisinta silloin, kun kummatkin vanhemmat työskentelevät epätyypillisiin aikoihin. Usein miehillä epätyypillinen työaika liittyy naisia useammin kuitenkin pitkään työviikkoon. (Miettinen 2008, 139.) Vanhempi kertoo, että heidän perheessään miehen ansiotyön luonteen vuoksi mies voi olla pitkiäkin aikoja pois kotoa, jolloin vastuu on yksinomaan äidin harteilla:

”-- vaikka mieheni on todella hyvä isä ja tekee aina parhaansa kaikessa, niin silti vastuu kodista ja perheestä jää tosi paljon minulle. joskus tunnen katkeruutta siitä, miten vähän mieheni elämä muuttui lapsensaannin myötä. hänen työnsä on sellaista, että hän saattaa milloin vain olla poissa kotoa pitkiäkin aikoja, joten tietenkin minä joudun aivan kaikessa ottamaan huomioon kodin ja lapsen. hänen ei samalla tavalla tarvitse olla koko ajan huolissaan ja valmis irtautumaan esim. työpaikalta.” V5 Viivi

Vanhempi kokee kielteisiä tuntemuksia miehensä elämän muuttumattomuuteen. Vaikka hän kokee miehensä olevan hyvä isä, hän ei kuitenkaan koe sen olevan täysin hyväksyttävä argumentti vastuun epätasa-arvoiseen jakautumiseen.

Vanhempien kertomuksissa kävi myös ilmi, kuinka kumppanuuskasvattajat kuten koulu tai harrastusseura, sekä myös lapsen kavereiden vanhemmat asettavat erityisesti äideille vastuun hoitaa kaiken lapsiin liittyvät asiat. Tämä koetaan uuvuttavana ja turhauttavana, kun isää ei vaivata lapsen kodin ulkopuoliseen elämään liittyvillä asioilla ja niiden huolehtimisella:

”-- painetta ottaa vastuuta tulee myös koulusta ja lapsen kavereiden vanhemmilta. Aina jos on jotain, mihin tarvitaan perheen osallistumista, niin siellä on aina äidit järjestämässä ja osallistumassa, ei juuri ikinä isät. opettajat on yhteydessä äitiin, harrastuksissa valmentajat ottaa yhteyttä äitiin, kavereiden vanhemmat viestittelee äideille. se on tuskastuttavaa. välillä olen tosi väsynyt siihen organisaattorin rooliin, koska minulla on omakin elämä ja sen kiireet.” V5 Viivi

Miesten vastaukset kirjoituspyyntöihin olivat lähtökohtaisesti niukkasanaisempia ja vastuunjakoa tarkasteltiin hieman erilaisemmista näkökulmista, kuin naisten. Naisten vastauksissa vastuu painottui koti- ja metatyöhön, miehet sen sijaan käsittelivät teemaa hieman miestapaisemmin kuten taloudellisen turvallisuuden, ansiotyön ja lasten kanssa vietetyn ajan näkökulmasta. Miesten vastauksissa ei ilmennyt pohdintaa siitä, miten vastuu jakautuu kummankin vanhemman kesken, vaan miehet keskittyivät tarkastelemaan vain omaa toimintaansa.

Kalle ja Tapio tuovat ilmi tärkeyden lapsen kanssa leikkimiseen ja yleisesti ajan viettämiseen:

”Suurimman osan vapaa-ajastani olen lapsen kanssa leikkien tai ulkoillen.” V12 Kalle

”Positiivista on kaikki se elämän kehityksen seuraaminen ja lapsen kanssa leikkiminen.” V13 Tapio

Elämän käännekohtana jokaiselle vanhemmalle lienee se hetki, kun on pohdittava lapsen hoitojärjestelyt vanhempainvapaan jälkeen. Lapseen liittyvät huolehtimisen

vastuukysymykset jatkuvat läpi lapsuuden vanhempien työtilanteiden tai taloudellisen kantavuuden muuttuessa. On vanhempien välinen vastuu ratkaista velvollisuudet ja mahdollisuudet rahan ansaintaan, mutta myös muita ajankäyttöön liittyviä ratkaistavia asioita tulee kohdattavaksi. (Mattila 2019, 47.) Isien vastauksista voidaan siis nähdä heidän näkökulmansa painottuvan taloudelliseen vastuunkantoon. Kun Tapio kertoo lapseen liittyvien hankintojen olevan ensisijaisia, liitän sen vastuunjakoon taloudellisten resurssien riittävyyden huolehtimisesta. Juhaniin vastauksesta voidaan suoraan lukea hänen motivaatiostansa huolehtia toisten, olettaen tässä tapauksessa perheenjäsentensä hyvinvoinnista:

”Lapseeni liittyvät hankinnat ja tapahtumat ovat aina ennen muita elämässämme olevaa.” V13 Tapio

”-- Myös motivoi työelämässä pärjäämiseen, kun on vastuussa toisten hyvinvoinnista.” V2 Juhani

Kaiken kaikkiaan kirjoituksista voidaan nähdä, että äidit kokevat perheen sisäisen kokonaisvaltaisen vastuunjaon painottuvan edelleen enemmän heidän harteilleen, kuin isien. Isien kirjoituksissa ei ilmene millään lailla vastuu kotitöiden hoitamisesta tai he eivät myöskään tuo ilmi varsinaista kotiin tai perheen hyvinvointiin liittyvää metatyötä. Vanhemmat kokevat vastuunjaon painottuvan kuitenkin eri vastuualueille; äideillä yleisesti kotitöiden hoitoon ja lasten hyvinvoinnin varmistamiseen, isillä taloudelliseen pärjäämiseen ja lasten vapaa-ajan viettoon. Puhe vastuunjakautumisesta ei kuitenkaan kaikkien vanhempien puheissa ole kielteistä toista vanhempaa kohtaan, vaan asiaa on käsitelty myös myönteisessä mielessä, ikään kuin kiitollisuudella siitä, että vanhemmat ymmärtävät toisiaan ja sitä, mitä vastuuta vanhemmuuteen liittyy.

5.3 Vanhemmuuden monimutkaiset sävyt

Analyysivaiheessa muodostamani ”*Vanhemmuuden tunteet ja ajattelumallit*” -kategorian alaiset käsitteet kuvastavat teoreettiseen viitekehykseen pohjautuen intensiivisen vanhemmuuden psykologisia ja emotionaalisia ulottuvuuksia, kuten deterministisyyttä, huolta, syyllisyyttä ja lapsilähtöisyyttä. Kyseisiä käsitteitä voidaan tarkastella sekä yksittäin, mutta myös ollen yhteydessä ja vuorovaikutuksessa toisiinsa

nähdén. Deterministisyys voi aiheuttaa vanhemmalle lisää huolia hänen reflektoidessaan toimintaansa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Deterministisyyteen kuuluva jossitteleva pohdiskelu sen sijaan voi edelleen aiheuttaa syyllisyyden tunteita. Tämän myötä pohdin, miten lapsilähtöisyys liittyy näihin elementteihin, mutta ymmärrän lapsilähtöisyyden olevan vastapaino determinismille, jolloin edelleen huoli ja syyllisyys edesauttavat vanhempaa tekemään lapsilähtöisiä valintoja ja ratkaisuja.

Aineistosta voidaan siis havaita vanhempien pohdintoja tekemiensä valintojen seurauksista lasten hyvinvointiin viitaten. Vanhemman kirjoituksesta voidaan tulkita hänen menettäneen joissain tilanteissa ”hermonsa” lasten kanssa. Deterministinen ajattelutapa näyttäytyy hänen todetessaan, että aikuisen ei ole hyvä mennä mukaan lapsen negatiivisiin tunteisiin. Ymmärrän hänen pohtivan, millaisia seurauksia lapsen kehitykselle on siitä, että hän voi kokea vanhempansa käytöksen yhtä uhkaavana kuin omansa, kun sen sijaan vanhemman tulisi olla ”*rauhallinen aikuinen*”.

”Teiniikäiset lapset koettelevat välillä hermoja, mutta onneksi se on vaihe joka helpottaa. Kumpi vaan aika osaisi olla se rauhallinen aikuinen eikä sortua lapsen tasolle.” V9 Ulla

Näemme lasten olevan entistä haavoittuvaisempia niin fyysisen kuin henkisenkin kehityksen näkökulmasta katsottuna. Näkemyksen myötä vanhemmat kokevat poliittiset päättäjät, vanhemmuuden asiantuntijat kuin myös toiset vanhemmat liki kaikkietävinä kertomaan siitä, mitkä ovat lasten eteen tehtyjen toimintojen ja ratkaisujen deterministiset seuraukset lasten kehityksen ja heidän tulevaisuutensa suhteen. (Faircloth 2014, 26.) Vanhemman kirjoituksessa korostuu oman vanhemmuuden pohdintaa deterministisessä valossa. Vanhemman tekemät kasvatukselliset toimet ja ratkaisut voivat perustua hänen omiin elämäkokemuksiinsa. Toive lapselleen muodostuvista ihanteellisen kansalaisen piirteistä voidaan nähdä juurtuvan vanhemman omien arvojen, kasvatuksen ja ympäristön vaikutuksesta, joiden voidaan ymmärtää olevan silloin deterministisesti muokkautuneita:

”Toki vanhempana on pakko tuntea myös toivoa ja uskoa, jotta omasta lapsesta/lapsista saa kasvatettua kunnollisen kansalaisen, joka on rehellinen, luotettava, ystävällinen ja empaattinen” V8 Kaija

Intensiivisen vanhemmuuden kerrotaan keskittyvän lapsilähtöisyyteen (Sihvonen 2019), jolloin kasvatus projektina kohdistetaan lapseen yksilönä (Alasuutari 2003, 164).

”Olen toki miettinyt välillä, että muuttuuko suhteemme liian symbioottiseksi, kun olemme niin tiiviisti kahden ihmisen perhe. En kuitenkaan usko tähän, lapseni on kuitenkin selkeästi itsenäistynyt koko kasvunsa ajan. Olen pyrkinyt kasvatuksessani kunnioittamaan hänen oikeuttaan tehdä itseään koskevia päätöksiä (mutta ei toki minua koskevia päätöksiä, omat rajani osaan myös asettaa) ja tukemaan omatoimisuuden kasvua.” V6 Rita

Vanhempi pohtii suhdetta lapseensa ja sitä, miten yksinhuoltajuus vaikuttaa sekä heidän väliseensä vuorovaikutussuhteeseen, mutta myös yksilölliseen autonomiaan. Vanhemman pohdinnasta voidaan tulkita hänen kasvatuksellisten periaatteidensa olevan lapsilähtöisiä, koska hän haluaa tukea lapsensa päätöksentekokykyä ja omatoimisuuden kehitystä.

”-- superäidin lapsi syö ensilusikallisensa 6 kuukauden täysi-imetyksen jälkeen omin pikkusormin.” V1 Mari

Lapsilähtöisestä kasvatuksesta kiinnostuneet vanhemmat tukevat lapsensa toimijuutta, antavat lapselle ohjausta, vastaavat lapsen tarpeisiin sekä huomioonottavat hänen mielipiteitään. Lapsilähtöisyyden tavoitteena on tukea lapsen kyvykkyyden kokemuksia, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja autonomian tarpeita perustuen vanhempien kykyyn sovittaa yhteen lapsen ja vanhempien omat tarpeet. (Pulkkinen 2022, 100.) Vanhempien tulisi kuitenkin ymmärtää, että riittävän hyväkin kelpaa, jotta kokemukset vanhemmuuden riittämättömyydestä vähenisivät (Marttunen 2005). Riittävän hyvässä vanhemmuudessa vanhempi pystyy tunnistamaan omat tarpeensa ja pitämään ne erillään lapsen tarpeista ja pyrkiä erottamaan itseään koskevat päätökset lastan koskevista päätöksistä.

Vanhemmaksi ryhtyessä myös huolesta tulee väistämätöntä. Vanhemman kertomuksesta voidaan havaita tavallisia vanhempien kokemia tunteiden vuoristoratoja, joissa huoli, pelko ja rakkaus vuorottelevat keskenään:

”Vanhempana tuntee sitä suurta iloa ja rakkautta lapsiaan kohtaa, mutta myös pelkää suuresti. Pelko oman lapsen menettämisestä on suurin mitä vanhempi voi kokea. Myös pelko siitä että oma lapsi joutuisi elämässään väärille poluille eli esim.huumeet veisi, saa pelon tunteen hyvin vahvaksi.” V8 Kaija

Vanhemman kertoessa kokemastaan pelosta lastensa turvallisuuden ja hyvinvoinnin kontekstista, voidaan huomata pelon muodostuvan ilon ja rakkauden tunteista huolimatta. Vaikkakaan huolen ei tarvitse olla elämää dominoivaa, niin usein se asettuu vanhempaan pysyvästi. Huoli voi lopulta johtaa lapsen ylisuojelemiseen, sillä yleensä vanhemman maailmassa ei ole mitään pahempaa, kuin pelko lapsensa menetyksestä. Liiallinen huoli on lapselle karhunpalvelus, jolloin ylisuojelevuus voi olla haitallista tuottaen lapselle avuttomuuden ja turvattomuuden tunnetta. Koska suojeleminen on vanhempien tehtävä, se vaatii jatkuvaa valppautta vanhemmilta, joka taas on kuluttavaa. Lapsen on kuitenkin hyvä saada ottaa riskejä ja onnistumisen kokemuksia onnistumisistaan, joten vanhempien on vain opittava luottamaan lapseensa. (Pulkkinen 2022, 132; Viljanen 2020, 51—53.)

Vanhempien kirjoituksissa korostuu kuinka raskaalta lapsista kannettava huoli voikaan tuntua. Erityisesti lasten terveyteen liittyvät huolet voivat tuntua erityisen raskailta epätietoisuuden ja tulevaisuuden epävarmuuden vuoksi. Viljasen (2020, 60) mukaan digiaika on osakseen luonut vanhemmille mahdollisuuden kokea huolta enemmän kuin ennen, sillä huolia aiheuttavia tekijöitä ja ihmiseen kohdistuvia uhkakuvia tuodaan helpommin tietoomme. Uhat ovat olleet maailmassamme aina olemassa, mutta tietoisuus niistä on ollut vähäisempää. (Viljanen 2020, 60.)

”En osannut odottaa, että äitiys olisi myös näin täynnä huolia. Totta kai ymmärsin, että vanhemmat ovat huolissaan lapsistaan, mutta minut yllätti, miten kokonaisvaltaiselta ja ahdistavalta huoli voikaan tuntua. – Voin siis sanoa, ettei elämässämme ole ollut yhtään huoletonta päivää, kun tavallisen flunssan oireeksi luultu kuume voikin viedä viikoksi sairaalaan. En tiedä loppuuko tällainen huolehtiminen ikinä, tuskin” VI Mari

”Viisaimpia vanhempia ovat ne joilla ei ole lapsia. Vasta kun itse kokee vanhemmuuden ymmärtää mistä on kyse. Se on välillä raskasta. Mikään ei ole niin raastavaa ja suurta kuin huoli omasta lapsesta, pelko jos terveys huolettaa.” V3 Veera

Syyllisyydellä tarkoitetaan sellaista toimintaa tai käyttäytymistä, joka on vastoin omaa etiikkaa, vakaumusta tai arvoja. Syyllisyyden tunteessa ihminen reflektoi omaa toimintaansa ja vertaa sitä siihen, mitä haluaisi toiminnan todellisuudessa olevan ja voi todeta toivotun ja todellisen tilanteen olevan ristiriidassa keskenään. (Brown 2012, 44.) Vanhemmat kokevat välillä syyllisyydentunteita siitä, etteivät jaksakaan olla tarpeeksi läsnä lapsilleen. Brownin (mt.) mukaan ihminen, joka toistaa itselleen olleensa omien arvojensa vastainen, riskiksi muodostuu tilanne, jossa sisäistetään totisesti olevan ”huono ihminen”.

Vanhemman kertomuksessa on kuitenkin huomioitava hänen tuntevansa vain ”välillä” syyllisyyttä, joten hän ei kuitenkaan koe olevansa täysin lapsensa huomion tavoittamattomissa:

”Minulla on mielestäni hyvä suhde lapseeni. Hän on minulle rakas ja meillä on mukavaa yhdessä. Luemme ja pelaamme lautapelejä yhdessä. Välillä tunnen syyllisyyttä siitä, etten jaksa olla tarpeeksi läsnä hänelle iltaisin. Olen introvertti, ja töissä joudun jatkuvasti olemaan vuorovaikutuksessa tuntemattomien ihmisten kanssa, joten kotona kaipaan välillä vain omaa aikaa. Hän on välillä hankala. Minäkin olen.” V6 Rita

Vanhemman harjoittama myötätuntoinen ajattelutapa voidaan nähdä olevan itse-empatiaa, jonka voidaan nähdä suojaavan vanhempaa uupumukselta (Mikolajczak & Roskam 2018).

Intensiivinen vanhemmuus voidaan kokea olevan yhteiskunnassamme kuitenkin jo niin idealisoitu vanhemmuuden standardi, että vanhemmat saattavat alkaa arvioimaan itseään ja toteuttamaansa vanhemmuuttaan standardia vastaan:

”-- Kuinkakohan monta kertaa olen miehelleni todennut olevani ”paska äiti”. Tiedän vallan mainiosti, että kukaan ei ole niin Super, kuin mitä some antaa ymmärtää, mutta ei sitä väsyneet, hieman hormoonihuuruiset aivot jaksa aina ymmärtää.” V1 Mari

”Jutellessani monilapsisten perheiden vanhempien kanssa ajattelen joskus, olenko jotenkin itsekäs, tai laiska, kun olen valinnut näin helpon vanhemmuuden (vaikka eihän se toki aina ole helppoa). Yhden lapsen kanssa moni asia on niin paljon yksinkertaisempaa, kuin se olisi useamman kanssa. --” V6 Rita

Vanhempien kirjoituksissa voidaan nähdä determinismin, huolen, syyllisyyden ja lapsilähtöisyyden olevan yhteyksissä toisiinsa ja ikään kuin seuraten toisiaan. Vanhemmat kokevat olevansa vastuussa omasta käytöksestään ja tekemistään ratkaisuksistaan lastensa hyvinvoinnin eteen, mutta myös siitä, miten he tuovat esiin oman lapsuuden vaikutteita edelleen toteuttamassaan vanhemmuudessa. Liiallinen huoli ja sitä seuraava syyllisyys ovat saaneet vanhemmat kokemaan uupumusta ja itsensä väheksymistä peilaten ulkopuolelta tuleviin vaateisiin.

5.4 Yhteiskunnallisten ulottuvuuksien vaikutukset vanhemmuuteen

Analyysivaiheessa muodostamassani *Vanhemmuuden yhteiskunnalliset ulottuvuudet* -kategorian tarkoituksena on luoda ymmärrystä siitä, että vanhemmuus ei ole erillään yhteiskunnallisista vaikutuksista. Tässä kappaleessa tarkastelen, millaisia odotuksia vanhemmuuteen liitetään yhteiskunnan muodostamana ja miten nämä odotukset vaikuttavat vanhempiin. Alakategoriassa käyttämäni sosiaalipolitiikan käsitteen myötä tarkastelen millaisia sosiaalisia tukia ja palveluita yhteiskuntamme vanhemmille tarjoaa ja miten vanhemmuutta voidaan tukea tai eriyttää yhteiskunnallisten rakenteiden kautta.

Yksi sosiaalipoliittinen keino vanhemmuuden tukemiseen ovat työ- ja perhe-elämän tasapainoa tukevat toimet. Tarkastelen miten ansiotyöhön liittyvät tekijät ja vanhemmuus vaikuttavat toisiinsa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Lisäksi on huomioitava, miten yhteiskunta tukee tai haastaa vanhempia ansiotyön merkityksessä, ja mitkä ovat vaikutukset perheen ja lasten hyvinvointiin. Aineistosta ilmenee, että vanhempien mielestä työn ja perhe-elämän voi sujuvasti yhdistää, mutta se vaatii myös ymmärrystä työnantajan puolelta. Myös yhteiskunnan tekemät poliittiset ratkaisut vanhemmuuden tukemiseksi ovat joidenkin mielestä onnistuneita:

”Työelämä antaa hyvää vastapainoa lapsiarkeen kunhan työnantaja on joustava.” VII Leena

”Minusta on ihanaa, että sentään politiikassa nyt ollaan vihdoin tekemässä päätöksiä oikeaan suuntaan. Uudistetaan perhevapaita ja palautettiin tasa-arvoinen oikeus varhaiskasvatukseen.” VI Rita

Myös soraääniä yhteiskunnan tuesta on aineistosta löydettävissä. Vanhempien kirjoituspyyntöjen vastauksissa näkyy heidän näkemyksensä yhteiskunnan odotuksiin ja asenteisiin vanhemmuuden tukemiseksi ansiotyön kontekstissa:

-- Suomessa työssäkäyvien ns. normaalien vanhempien perheet eivät saa oikein mitään tukea. Tämä on raskasta etenkin yksinhuoltajalle. Jos kyseessä taas on jollakin tasolla yhteiskunnan sosiaalipalvelujen varassa elävä perhe, niin tukea saa sekä rahallisesti että sosiaalisesti ja monin tavoin. Sosiaaliturvajärjestelmämme tukee yksinhuoltajien tyttömyyttä, koska ei yksinhuoltajan ole järkeä käydä töissä: sosiaalietuuksilla saisi saman toimeentulon, ja sitten olisi vieläpä aikaa harrastaa ja hoitaa omaa terveyttään, kun lapsi olisi päivät hoidossa. Työssäkäyvällä

yksinhuoltajalla ei ole lainkaan omaa aikaa eikä sosiaalista elämää, koska arjen pyörittäminen vie kaiken ajan ja energian.” V7 Seija

Vanhemman mukaan yhteiskunta ei tue työssäkäyviä vanhempia, vaan tukitoimet ovat tarkoitettu vain heikossa taloudellisessa tilanteessa eläville perheille. Etenkin ansiotyötä tekevät yksinhuoltajavanhemmat jäävät tuen osalta vähemmälle, jolloin arki voi käydä liian raskaaksi. Jotkut poliittiset yhteiskunnan ratkaisut voivat osoittautua käytännössä ristiriitaisiksi kuten vanhempikin asian esittää viitaten työttömien yksinhuoltajien kattaviin sosiaalietuuksiin ja sitä myöten mahdollisuuteen olla enemmän läsnä lapsilleen ja pitää huolta omasta hyvinvoinnista.

Vanhempien kokemukset tuovat ilmi yhteiskunnallisia haasteita, jotka liittyvät perheen perustamiseen, taloudelliseen tukeen ja työelämään. On tutkittu, että äideille on tärkeää, että heidän siirtymisensä takaisin työelämään tapahtui heille sopivana ajankohtana. Ajan sopivuus on riippuvaista siitä, kuinka kauan äiti haluaa hoitaa lasta kotona ja siitä, milloin työelämään palaaminen on väistämätöntä esimerkiksi uran jatkuvuuden varmistamiseksi tai talouden kestävyysnäkökulmasta. (Mattila 2019, 160—161.) Vanhemman vastauksesta voidaan nähdä kokeneen yhteiskunnallisia epäkohtia hänen haluamaansa vanhemmuutta kohtaan sillä muun muassa pelko taloudellisesta pärjäämisestä rajoitti lapsen kotihoidon lyhyemmäksi ajaksi kuin vanhemmat olisivat halunneet. Lisäksi työnantajana varoitukset äitiyslomasta luo äidille kokemuksen työelämän estävän perheen perustamista:

”Ensiksi tulee mieleen, että yhteiskuntamme tulisi enemmän tukea ja kannustaa perheiden perustamiseen. Puolison kanssa yhteistä taivalta liki 20 vuotta ennen lasten syntymää, omaisuutta jo karttunut, siltikään ei ollut taloudellisesti mitenkään mahdollista olla kotona kuin puolitoista vuotta.. Nykyinen työnantaja on ”varoitellut” jäämästä äitiyslomalle, koska pienelle yritykselle tulisi liian kalliiksi.. Nämä ovat isoja yhteiskunnallisia epäkohtia. -- Itse koin ehkä tiettyä ”katkeruutta” joutuessani palaamaan töihin lasten ollessa 1,5 vuotiaita. Juuri silloin olisi alkanut jaksaa lähteä kotoa ulkomailmaan lasten kanssa, mutta se oli hetki kun lapset piti antaa ”pois” päiväksi toisten hoidettaviksi kun itse oli töissä..” V10 Laura

Isän kirjoituksessa voidaan nähdä yhteiskunnallisten odotusten ristiriitaisuus äitien nopean työhön palaamisen ajattelumallista ja toisaalta vain äitiyteen liitettävän hoivavastuun välillä:

”Äidin ollessa kotona kotihoidon tuella aktiivimalli muistutti häntä ettei hän ole aktiivinen mutta se malli on onneksi kuollut ja kuopattu.-- Olen myös tuntenut kielteistä suhtautumista työpaikallani jäädessäni hoitamaan sairastunutta lasta kotiin vaimoni sijasta.” V13 Tapio

Koska aktiivimallin nähdään muistuttaneen hoitovapaalla olevan äidin aktiivisuudesta tai sen puutteesta, yhteiskunta antaa negatiivisen mielikuvan vanhemmuuden arvostuksesta. Toisaalta kuten isä mainitsee aktiivimallin olevan jo *”kuollut ja kuopattu”* eli aktiivimalli on jo päättynyt, voidaan ymmärtää yhteiskunnan olevan kuitenkin reagointi- ja muutoskykyinen mitä tulee vanhempien esittämiin huoliin. Kuitenkin edelleen tämän päivän ansiotyökulttuurissa voidaan havaita kovinkin sukupuolittunutta ajattelutapaa siitä, kumman vanhemman tulisi jäädä kotiin hoitamaan sairastunutta lasta. Vanhempi tunsi kokeneensa kielteistä suhtautumista siihen, että hän jäi isänä hoitamaan lastaan kotiin äidin sijaan. Yhteiskunnan tulisikin ottaa huomioon vanhemman työssäkäyntiin liittyvät joustot ja tukea heitä sukupuoleen riippumatta. Tämän myötä voidaan todeta, että kulttuuriset muutokset ovat tiukassa ja vaativat aikaa.

Kulttuuriin normeihin ja arvoihin olen liittänyt kirjoituspyynnöistä kaikki sellaiset katkelmat, joista käy ilmi vanhempien kokemat ulkopuolelta asetetut odotukset, jota muun muassa asiantuntijapuheen koetaan helposti tuottavan. Erään vanhemman kertoman mukaan etenkin äidit kokevat kasvatuksesta paineita sekä itsensä kehittämistä, mutta myös muiden asettamina. Teoreettisen viitekehyksen mukaan intensiivisellä vanhemmuudella tarkoitetaan muun muassa asiantuntijatietoon tukeutuvaa kasvatustyyliä. Vanhemmuuteen liittyvää asiantuntijuutta on todettu olevan kahdenlaista eli ammattilaisten ja vanhempien itsensä tuottamaa. Kirjoituspyyntöihin vastanneet vanhemmat ovat huomanneet vanhemmuuteen kohdistuvien paineiden tulevan ensisijaisesti ulkopuolisilta tahoilta, kuten toisilta vanhemmilta, *”superäideiltä”*. Kirjoituksista voidaan nähdä myös vanhempien kokemukset siitä, minkälaisia heidän mielestään yhteiskunnan laatimat vanhemmuuden ihanteet ovat: vanhemman tulisi olla aikaansaava ja suoriutua elämästään aivan kuin ennen lasta:

”Äitiyteen liittyy valtavasti paineita, joita äidit asettavat itse itselleen, mutta joita myös toiset äidit, ne kuuluisat superäidit, asettavat muille. Superäiti tekee ruoat itse ja superäidin lapsi syö ensilusikallisensa 6 kuukauden täysi-imetyksen jälkeen omin pikkusormin. Superäiti ei ikinä väsy vaan tekee 5 kilometrin vaunulenkkejä päivittäin, siivoaa, sisustaa,

laittaa ruokaa ja silti ehtii vielä laittautua ja näyttää upealta eikä mikään näistä tietenkään (vaikuta) vuorovaikutukseen lapsen kanssa.” V1 Mari

”Vanhemmille luodaan paineita somessa, mediassa esim. millainen sinun kuuluisi olla äitinä/isänä, miten et saa tai saat hoitaa erilaiset haastavat tilanteet lasten kanssa. -- Vanhemmilta vaaditaan enemmän ratkaisuja, miten hoitaa asiat että lapsesta/nuoresta tulisi sosiaalinen, sivistynyt ja hyvä käytöksinen aikuinen ja ihminen. Lisäksi nykypäivänä on enemmän vaarallisia kiellettyjä aineita, jotka ovat vielä helposti saatavilla.” V8 Kaija

Yhteiskunnan tuella nähdään olevan merkittävä rooli vanhemmuuden tukemisessa, koska sillä on merkityksensä myös perheiden hyvinvointiin. Vastauksia yhteiskunnan vaateiden sijoittumisesta lapsiperhe-elämään on kahdenlaisia: Osan kokee, että työ ja perhe on mahdollista yhdistää, mutta osa sen sijaan toi ilmi kokemuksensa yhteiskunnallisten vaateiden ristiriitaisuuksista perheen taloudellisen pärjäämisen mahdollistamisessa. Myös kulttuurisiin normeihin ja arvoihin liittyvät odotukset näkyvät vanhempien kokemuksissa liittyen siihen mitä hyvältä vanhemmuudelta odotetaan.

5.5 Suhteiden ja tukiverkostojen vaikutus vanhemmuuteen

Tämä kappale käsittää aineiston pohjalta muodostettua *Vanhemmuuden perhesuhteiden dynamiikka* -kategoriaa, johon koonsin kirjoituspyynnöistä toisiaan yhdistäneet pari- ja perhesuhteita käsittävät katkelmat. Valitsin dynamiikka-termin havainnollistamaan suhteiden jatkuvaan liikehdintää, jotka kehittyvät ajan saatossa suuntaan tai toiseen. Usean vanhemman kirjoituksissa on pohdittu lapsiperheen aikaisia ihmissuhteita: osa tuo esiin suhteensa lastensa isovanhempiin, osa suhteensa perheen toiseen aikuiseen, vanhempaan, puolisoon. Myös tukiverkoston puute ja lähisuvulta odotettu avuntarve käy ilmi vastauksissa:

”Ongelmana tuntuu nykyään olevan tukiverkoston puute, eikä muu suku juuri osallistu lasten asioihin kuten ennen.” V2 Juhani

”Luulin ja toivoin saavani huomattavasti enemmän tukea omilta vanhemmiltani todella raskaan vauva-vaiheen aikana (kaksoset), mutta apua ei juurikaan tullut.. Tai pyynnöstä olisi varmasti tullut, mutta luulen edustavani ”normaalia” suomalaista, jolle avun pyytäminen on todella vaikeaa.. Itse olisin toivonut pyytämättä apua ja tukea, sekä perushoittoon, mutta myös vanhemmuuteen kasvamisessa.” V10 Laura

Viljasen (2020) tutkimukseen osaan ottaneiden vanhemmuuteen perehtyneiden asiantuntijoiden mukaan vanhempien yhteisöllisyyden kokemuksella on tärkeä rooli vanhemmuuden rakentumisessa, sillä se voi auttaa vanhempien käsittelemään arjesta koettuja paineita. Laura kertoo, että ”perisuomalaiseen” tapaan avun pyytäminen oli hänelle vaikeaa. Avun tarpeen osoittamisen vaikeus voi johtua individualistisuuden ajasta, jossa perhe- ja muut läheissuhteet ovat heikentyneet (Ulferts 2020). Tästä syystä Laura on voinut kokea, että hänen on vain selviydyttävä yksin kuten kaikki muutkin ovat selviytyneet.

Kun vanhempi muistaa oman lapsuutensa myönteiset tunnemuistot ja kokemukset, usein he toivovat saavansa siirrettyä myös omien lastensa lapsuuteen samankaltaisia tekijöitä ja elementtejä:

”Isovanhemmat ovat läheisiä ja näemme useita kertoja viikossa esim. yhdessä ruokaillen. Kasvoin itse myös läheisessä suhteessa isovanhempien kanssa ja toivon lapsilleni kehittyvän myös läheisen siteen.” V3 Veera

Vanhemmuuteen ryhtyminen ja siihen kasvaminen voi olla helpompaa silloin, kun tuki tulee lähipiiristä. Myös hyvät kokemukset omasta lapsuudesta ja vanhemmista edesauttavat. Vanhempien jaksamista auttavat tieto siitä, että heilläkin on oikeus palata omien vanhempiensa huolenpidon kohteeksi ilman vaatimuksia tai ehtoja. Yleensä lapsuuden vanhemmilta koettu pyyteetön välittäminen, kärsivällisyys ja huolenpito heijastuu pääomana vanhemmaksi tultua myös omiin lapsiin. (Viljanen 2020, 171.) Kuitenkin tänä individualistisuuden aikana, jossa perhe- ja muut läheissuhteet ovat valitettavan heikentyneet (Ulferts 2020), uuteen elämänvaiheeseen ryhtyminen vaatii onnistuakseen aina jonkinlaisia suhteita ja tukea. Todellisuus voi muuttua vääristyneeksi, jos tuore vanhempi jää pohtimaan mieltää askarruttavia, kummallisiakin asioita ilman, että kukaan oikaisee tai muutoin ottaa niihin kantaa (Viljanen 2020, 170). Ilman perheen tukea tai läheisistä koostuvaa verkostoa korostuu vertaistuellisten ryhmien merkitys vanhemmuuteen kasvamisessa (Sihvonen 2020; Ulferts 2020).

”Lasten syntymä pistää parisuhteen koetukselle” -toteamusta voidaan pitääkin lähes itsestäänselvytytenä. Pikkulapsiperheissä parisuhdetta ja sen laatua tarkastellaan näkökulmasta, jossa käy ilmi tähän elämänvaiheeseen liittyviä haasteita ja ongelmia.

Lastenhoito on aikaa ja energiaa vievää ja siten vanhempia kuormittavaa. (Malinen 2011, 11.) Lapsen perheeseen liittyminen voi vaikuttaa perheen perustoimintoihin, kuten vuorokausirytmiiin ja muuttaa siten arkielämän toimivuutta. Vanhempien kirjoituksissa nivoutuvatkin yhteen tukiverkoston puute suhteessa parisuhteen vointiin. Vanhemmat kokevat, että aikaa parisuhteelle ei enää ole. Parisuhde alkaa myös kärsiä, jos sen hoitamiselle ei löydy resursseja:

”Suurin ongelma on osoittautunut tukiverkoston vähyiden vuoksi yhteinen aika miehen kanssa. Olemme niin kiinni lasten hoidossa, harrastuksissa, arjessa että yhteistä aikaa ei ole, kahden. -- Välillä tuntuu että olemme hyvin väsyneitä. Nukumme huonosti, vauva valvottaa. Tarve ulkopuoliselle avulle olisi välillä suuri.” V9 Ulla

”Suhteeni muuhin perheeseen on lähinnä parisuhde, mutta lapsi vie aikaa niin paljon, että emme kerkeä päivittäin paljoakaan tekemään yhdessä asioita. Välillä lapsen hoidossa ollessa voetämme parisuhde aikaa.” V12 Kalle

”Suhde puolisoon ihan hyvä, mutta välillä tuntuu että olemme enemmänkin kämppiksiä.” V2 Juhani

”Emme aiemmin riidelleet mieheni kanssa melkein koskaan. Viimeisen vajaan vuoden aikana olemme saaneet paljon riitoja aikaiseksi. Oma aika on vain yksi vakioaiheistamme.” V1 Mari

Kaikkien vanhempien kirjoitusten mukaan perheen sisäisten ihmissuhteiden ei kuitenkaan koettu muuttuneen lasten perheeseen tulon myötä vaan hyvin toimiva parisuhde koettiin voimaannuttavana:

”--Kyllähän lapsen saamisen jälkeen välejäimme ja suhdettamme koeteltiin vähien yöunien ja menetetyin vapaa ajan takia. Mutta parin vuoden jälkeen asiat rullaavat itsekseen.-- Lapseni äidin kanssa suhteemme on luja ja rakastava sekä avoimen välittävä. V13 Tapio

”Puoliso on turvasatama, paras ystävä jonka kanssa voin itkeä ja nauraa. Olen etuoikeutettu kun löysin hänen kaltaisensa.” V3 Veera

”Perheessä on minun ja lapsen lisäksi mieheni. Meilläkin on oikein hyvä suhde. Olemme toistemme parhaat kaverit, joskus meillä on kränää arjen asioista ja vastuunkannosta, mutta yleisesti ottaen meillä menee oikein kivasti.” V5 Viivi

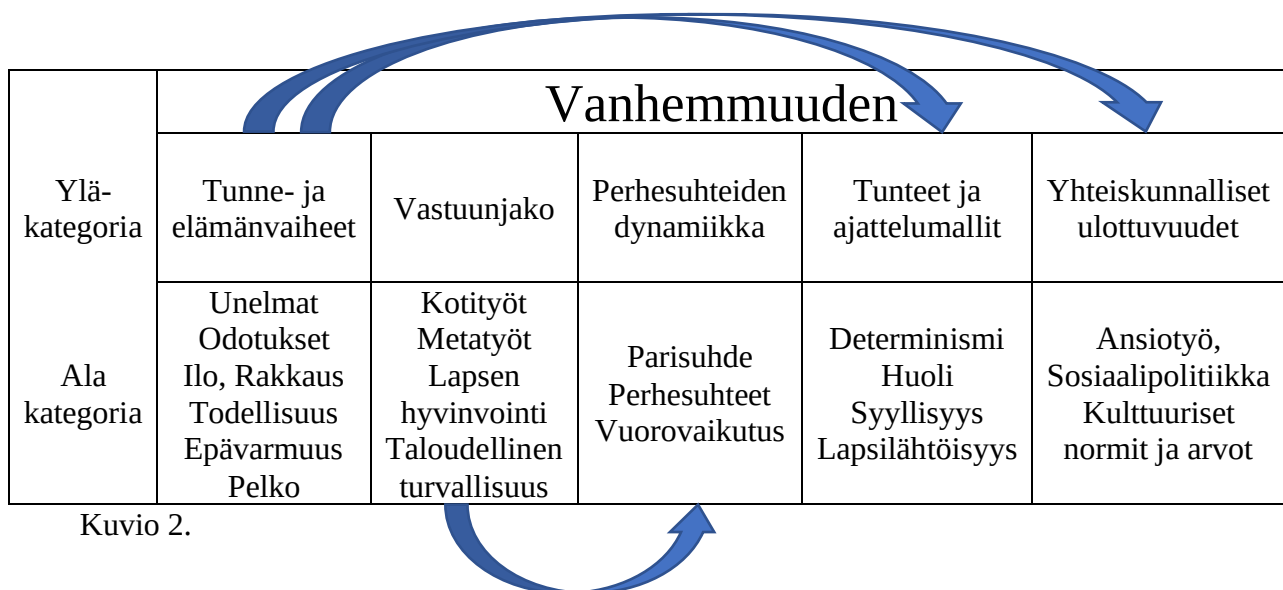
Vanhempien kirjoituksista käy ilmi kokemus lähipiirin tarjoaman tuen puutteesta. Lähipiirin osoittaman tuen myötä osa vanhemmista oli odottanut saavansa sekä konkreettista apua lasten hoitoon, mutta myös lastenhoidosta vapautuvaa aikaa parisuhteen hoitoon. Kirjoituksista voidaan kuitenkin nähdä vanhempien ymmärtävän, että lasten hoidosta johtuvan ajan puute on hetkellistä ja, että tulevaisuudessa aikaa on jälleen enemmän. Lisäksi osassa kirjoituksissa korostuu vanhempien ”yhteen hiileen puhaltaminen”, toisin sanoen hetkellisesti resursseja syövä tilanne perheessä ymmärretään ja että yhdessä siitä selvitään.

6 Päätelmät

6.1 Johtopäätökset

Tämän johtopäätösluvun tarkoituksena on vastata asettamaani tutkimuskysymykseen tutkimusaineiston analyysin perusteella. Tutkimuskysymykseni oli: *Mitä intensiivinen vanhemmuus on ja minkälaisia piirteitä vanhempien kokemuksissa voidaan ilmiöön nähdä liittyvän?* Vanhemmuuteen liittyvän tutkielman teema muodostui vanhemmuudessa koettuihin tunteisiin, haasteisiin ja voimavaroihin ja näin ollen tutkielman teoreettinen taustoitus rakentui tämän päivän ideaaliin aikaa vievästä, lapsilähtöisestä, asiantuntijatietoon nojautuvasta vanhemmuudesta, jossa vanhempi kamppailee resurssiansa riittävyydestä niin yhteiskunnan kuin omien odotustenkin välillä. Intensiivisessä vanhemmuudessa riskinä on vanhemmuuden uupumus, jolloin vanhemman resurssit eivät ole riittäneet ideaalin toteutumiseen suhteessa vanhemman omaan hyvinvointiin nähden.

Tutkielman edetessä ja tuloslukuja kirjoittaessa ymmärsin, että analyysivaiheessa tehdyt selkeät kategorisoinnit liittyvätkin toisiinsa yhdistävästi (kuvio 2). Vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä ei näin ollen voida tulkita millään lailla yksioikaisesti.



Kun aloitetaan tarkastelemaan *Vanhemmuuden tunne- ja elämänvaiheet* -kokonaisuutta, joka muodostui tutkimusaineistossa esiin nousseista vanhemmuudessa kohdattavista

monimutkaisista ja monitahoisista tunteista, vanhemmuuteen liittyvistä odotuksista ja odottamattomista tunnetekijöistä kuten kirjoituspyynnöissä toistuvasti esiintyvistä ilon ja rakkauden tunteista, unelmista ja odotuksista, mutta myös epävarmuuksista, todellisuuksista ja peloista, voidaan todeta näiden vanhemmuuden eri vaiheisiin liittyvien tunteiden ja kokemusten korostavan vanhemmuuden emotionaalisuutta ja elämäkokemuksellisuutta. Tutkielman valossa voidaan siten nähdä vanhemmuuteen liittyvien ristiriitaisten ja monimutkaisten tunteiden liittyvän intensiiviseen vanhemmuuteen. Koska intensiiviseen vanhemmuuteen on luotu korkeita odotustasoja ja vaatimuksia muun muassa työ- ja perhe-elämän yhdistämisen ja lapsilähtöiseen asiantuntijuuteen perustuvan kasvatustiedon vuoksi, nämä johtavat erilaisiin tunteisiin ja haasteisiin. Tutkimusaineiston mukaan vanhemmat kokevat ristiriitaisia tunteita yrittäessään vastata asetettuihin odotuksiin. Samaan aikaan he voivat kuitenkin kokea myös iloa ja rakkautta, mutta myös epävarmuutta ja stressiä.

Käydessäni läpi näitä vanhemmuudessa koettuja eritasoisia tunteita, ymmärsin näkeväni *Vanhemmuuden tunne- ja elämänvaihe* -kategorian ja *Vanhemmuuden tunteet ja ajattelumallit* -kategorian välillä yhteneväisyyttä (kuvio 2.). Jälkimmäisenä mainittu kokonaisuus käsittää intensiiviseen vanhemmuuteen liittyviä psykologisia ja emotionaalisia ulottuvuuksia, kuten determinismia, huolta, syyllisyyttä ja lapsilähtöisyyttä. Nämä käsitteet voidaan nähdä olevan yhteydessä toisiinsa myös kategorian sisäisesti aiheuttaen monenlaisia tunteita vanhemmille ja haasteita vanhemmuudelle.

Tutkielman perusteella voidaan siis todeta, että intensiiviseen vanhemmuuteen sisältyy determinismin tunne kohdistuen tiettyihin elämänvaiheisiin ja niiden vääjäämättömyyteen. Useissa vanhempien katkelmissa voidaan nähdä voimakasta huolentunnetta lapsista. Vanhemmilla lapsiin liittyvät huolet liittyvät lapsen menetykseen, terveyteen, yleiseen huolehtimiseen ja lapsen mahdollisesti huonoihinkin elämänvalintoihin. Huolentunteen voidaan nähdä olevan tyypillinen intensiivisen vanhemmuuden piirre, jolloin vanhemmat keskittyvät voimakkaasti lastensa hyvinvointiin. Syyllistymisentunteita vanhemmat kokevat omista rajallisuuksistaan etenkin silloin, kun kyse on vanhempien voimavarojen ehtymisestä läsnä olemisen ollessa toivottua ja sosiaalisen median tuomassa illuusiassa vanhemmuuden odotuksiin ja kuviteltuihin ideaaleihin. Intensiiviseen vanhemmuuteen kuuluvaa lapsilähtöisyyttä

nähdään aineistossa niissä vastauksissa, joissa korostetaan lapsen itsenäisyyden ja omatoimisuuden kunnioittamista koskivatpa ne sitten lapsen oikeuteen tehdä omia päätöksiä tai lapsentahtiseen sormiruokailuun.

Vanhemmuuden yhteiskunnalliset ulottuvuudet -kokonaisuuden tavoitteena on luoda ymmärrys siitä, että yhteiskunnan luonne ja toiminta eivät ole erillään vanhemmuudesta. Tutkielma tuo ilmi sen, että vanhemmat kokevat haasteita perhe-elämän ja ansiotyön saumattomassa yhdistämisessä. Työnantajan asenne vanhemmuutta kohtaan ja sen tukemiseen on merkittävässä roolissa. Tutkimusaineiston useissa kirjoituksissa voidaan nähdä sosiaalipoliittisesti yhdistäviä elementtejä kuten perhevapaiden uudistuksiin ja varhaiskasvatuksen subjektiiviseen oikeuteen. Myös yhteiskunnan osoittaman tuen puutteellisuus työssäkäyville, mutta pienituloisille vanhemmille tuodaan ilmi. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että vanhemmat kokevat yhteiskunnallisia epäkohtia vanhemmuuden tukemisessa muun muassa taloudellisen tuen puutteessa ja työelämän joustamattomuudessa, jolloin kokemukset heijastelevat yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja odotuksiin. Lisäksi on syytä huomioda miten nämä yhteiskunnalliset epäkohdat ja odotukset luovat vanhemmille erilaisia tunteita ja siksi olenkin liittänyt nuolella (kuvio 2.) edelleen yhteen *Vanhemmuuden tunne- ja elämänvaiheet* ja *Vanhemmuuden yhteiskunnalliset ulottuvuudet*.

Kuviossa 2 olen liittänyt kategoriat *Vanhemmuuden vastuunjako* ja *Vanhemmuuden perhesuhteiden dynamiikka* toisiinsa yhdistävällä nuolella, sillä tutkielman perusteella voidaan sanoa vastuunjaon vaikuttavan perheen sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kun vastuu perheen sisällä jaetaan vanhempien kesken tasaisesti ja kun kumppanit tukevat toisiaan vastuunkannussa, vanhemmat kokevat sen vahvistavan parisuhdetta. Sen sijaan, jos vastuu jakautuu epätasaisesti tai jo pelkästään tunne vastuunkannon epäreilueudesta jommallakummalla vanhemmalla, aiheuttaa kumppaneiden välillä ristiriitoja. Teoreettisen viitekehyksen mukaan intensiivistä vanhemmuutta voi olla vain perheen toisen vanhemman harjoittamana, jolloin vanhempien käsitykset vastuunjaon reilueudesta vaihtelevat ja tämäkin voi olla yksi syy, miksi aineistossa on nähtävissä kokemuksia epäreilueudesta. Lisäksi tutkielman perusteella voidaan myös todeta, että intensiivisen vanhemmuuden piirteitä tuovat enemmän esiin äidit kuin isät, eli kyse on sukupuolittuneesta ilmiöstä. Tämä ilmenee sekä vastaajien määrässä (äidit 11, isät 3), että heidän kirjoitustensa luonteesta, joka iseillä ilmenee niukkasanaisempana keskittyen vain

omaan toimintaan, kun taas äitien kertomuksista voidaan nähdä heidän kokevan hoitavan vastuuasioita laajemmin ja erimielisyydet ilmi tuoden.

Tutkimusaineistossa usean vanhemman kirjoituksissa nousi ilmi tukiverkostojen merkitys vanhempien ja perheen hyvinvointiin. Tutkielman valossa voidaan tukiverkostojen puutteen aiheuttavan vanhemmille ahdistusta ja stressiä, kun vanhempi kokee jäävänsä yksin uuden elämänvaiheen keskelle eikä näin voi jakaa kokemiaan huolia tai ajatuksia. Vanhemmat alkavat kokea paineita lasten kasvatuksen, työn ja kodin yhteensovittamisessa. Lisäksi vanhemmat kokivat tukiverkoston puutteen vaikuttavan myös parisuhdeaikaan ja sen riittämättömyyteen. Teoreettiseen viitekehykseen viitaten myös uupumusta ja väsymystä tuotiin vanhempien kirjoituksissa ilmi, kun tukiverkostojen puutteen vuoksi vanhemmat eivät kokeneet saavansa tukea ja hengähdystä lapsiperhe-elämään jokseenkin kuuluviin tekijöihin kuten unen, sosiaalisten suhteiden sekä henkilökohtaisen ajan ja levon puutteeseen.

6.2 Pohdinta

Ajattelen niin, että tutkija hakeutuu sellaisten tutkittavien ilmiöiden ja kokonaisuuksien pariin, jotka luonnostaan häntä kiinnostavat. Kiinnostuneisuus myös auttaa tutkijaa viemään tutkimuksensa loppuun asti. Tutkijan on kuitenkin huomioitava intressinsä analyysi- ja tulkintaosuuksissa, sillä henkilökohtaisella kiinnostuksella ei saa olla merkittävää roolia lopputuloksissa. Ennen kuin aloin tieteellisin keinoin työstimään intensiivistä vanhemmuutta ilmiönä, ennakko-oletuksissani ymmärsin siinä olevan kyse vanhemmuudessa koetusta perfektionismista, jossa vanhemmat pyrkivät täydelliseen suorittamiseen niin lastensa kasvatuksessa kuin omassa henkilökohtaisessa elämässäänkin. Ilmiössä vanhemmat haluavat suoda lastensa kehitykselle ja tulevaisuuden rakentumiselle parhaat mahdolliset lähtökohdat, joiden toteutumiseksi he saavat suuntaviivansa asiantuntijapuheista ja tutkimuksista. Samaan aikaan kun vanhemmuuteen käytetään paljon resursseja ja aikaa, vanhempien ei olisi kuitenkaan suotavaa unohtaa millaista elämä oli ennen lapsia vaan heidän tulisi jatkaa myös henkilökohtaista panostamista elämäänsä entiseen tapaan. Nämä vanhemmuuteen ja elämään vanhemmuuden ulkopuolella asettuvat odotukset ja käsitykset muodostuvat

ulkopuolelta tulevista lähteistä, kuten yhteiskunnallisilta tasoilta aina lähipiirin ihmettelyistä johtavista paineista.

Tutkielman tavoitteena on ymmärtää ja analysoida intensiivistä vanhemmuutta ilmiönä. Koska vanhemmuus on ajassa ja paikassa muuttuvaa, ymmärrys aina vallitsevan aikakauden vanhemmuutta kohtaan voi olla haasteellista etenkin niiden sukupolvien näkökulmasta, joilla vanhemmuuden toteuttaminen ei ole aktiivisimmillaan tai se ei ole vielä ajankohtaista. Vanhemmuutta on vuosikymmenten saatossa tutkittu paljon ja tullaan tutkimaan jatkossakin, joka on tärkeää aina sen hetkisille vanhemmuutta harjoittaville yksilöille. Voidaan jopa todeta, että vanhemmuustutkimukset ovat yksi yhteiskunnan keino tukea vanhempia, sillä tutkimuksilla tuodaan näkyväksi ilmiöitä, niihin liittyviä piirteitä ja yleisesti ymmärrystä ilmiöitä kohtaan.

Asetin tutkielmaani tavoitteeksi vastata intensiivisen vanhemmuuden määritelmään ja siihen, millaisia piirteitä siihen liitetään. Tavoitteeseen pääseminen onkin ollut luultua haastavampaa, sillä alkuun ajattelin ennestään runsaan vanhemmuustutkimusten määrän tekevän urakastani jokseenkin sujuvaa. Mutta kuten jo totesin vanhemmuuden muotoutuvan aina sen hetkisessä ajassa ja kulttuurissa, sain pian huomata, että varsinaisesta intensiivisestä vanhemmuudesta ei ole juurikaan tutkimuksia, etenkin kansallisesti laadittu. Käsitteenä intensiivinen vanhemmuus on sinänsä siis tuore ja tunnistamaton ja tämän sain huomata käydessäni arkisia keskusteluja vain lähipiirinikin kesken.

Koska käyttämäni tutkimusaineisto ei ole itseni keräämää eikä sitä ole kerätty intensiivisen vanhemmuuden ilmiön tutkimiseen, se aiheutti tutkimuskysymyksen asettamiseksi tietynlaisia raameja. Tutkimuskysymykseni on: *Mitä intensiivinen vanhemmuus on ja minkälaisia piirteitä vanhempien kokemuksissa voidaan ilmiöön nähdä liittyvän?* Kysymyksen asettelusta voidaan nähdä, että kysymys on melko lakea ja avoin eikä niinkään yksityiskohtainen ja rajattu. Päädyin kuitenkin tähän kysymykseen, sillä koen tutkimusaineistosta löydettävän intensiiviseen vanhemmuuteen liitettäviä piirteitä, vaikkakaan sitä ei ole kerätty kyseisen ilmiön tutkimiseen vaan yleisesti vanhemmuudessa koettuihin tunteisiin ja kokemuksiin. Tutkimusaineistosta tehdyn analyysin perusteella voidaan siis todeta, että intensiivinen vanhemmuus sisältää vanhemmuuteen liittyvien tunteiden, odotusten ja panostusten välisiä ristiriitaisuuksia.

Intensiivisessä vanhemmuudessa vanhemmat käyttävät paljon resursseja, aikaa ja tunteita lapsiinsa, jotta heille mahdollistuisi kaikista optimaalisin kasvuympäristö. Ristiriitaisuudet liittyvät vanhempien tunteeseen liiankin sitoutuvasta vanhemmuudesta, koska silloin heidän omien tarpeidensa ja tavoitteiden tyydyttäminen heikkenee. Lisäksi osalla vanhemmista voi olla sekä tunnemuistoja että muutoin odotuksia perinteisemmästä vanhemmuudesta, jolloin he kokevat ristiriitaa tiettyjen roolien savuttamattomuudesta suhteessa siihen, millaiset odotukset intensiiviseen vanhemmuuteen liitetään. Intensiivisessä vanhemmuudessa vanhempien kasvatuksellisia keinoja ohjaa asiantuntijapuhe, jolloin erilaiset kasvatusopit, -teoriat ja vanhemman omat arvot eivät aina kohtaa toisiaan aiheuttaen edelleen liiallista keskittymistä lapsen tarpeisiin. Tällainen edelleen vaikuttaa vanhemman jaksamiseen, jonka vuoksi vanhemmuudesta koettu uupumus on mahdollista. Yhteiskunnalliset tekijät ohjaavat edelleen intensiiviseen vanhemmuuteen. Jatkuva tiedon saatavuuden mahdollistuminen ja muun muassa sosiaalisen median luomat sosiaaliset vertailut lapsen kehityksessä ja kasvatustavoissa aiheuttavat paineita ja epävarmuutta vanhemmuuteen. Myös työn ja perhe-elämän yhdistämisessä koetaan haasteita, kun vanhemmat yrittävät täyttää korkeat odotukset sekä työssään että kotona.

Sosiaalityön tutkimukset tarjoavat tietoa sekä käytännön että akateemisessa kontekstissa. Tutkielmani vahvuuksia ovat ilmiön sanoittaminen ja sen esille nostaminen, toisin sanoen tiedottaminen intensiivisestä vanhemmuudesta. Sosiaalityön ammattilaiset voivat tutkielmaani hyödyntäen perehtyä intensiiviseen vanhemmuuteen, jotta he voivat tarvittaessa tunnistaa vanhemmuuteen liittyviä haasteita ja ristiriitoja, sillä niillä voi olla vaikutuksensa vanhempien ja lasten hyvinvointiin. On kuitenkin huomioitava, että intensiivinen vanhemmuus ei ole pelkästään vain pahasta, vaan ammattilaisten on osattava identifioida vanhemmuuteen liitettäviä myönteisiä käytäntöjä, jotta he pystyvät sanoittamaan ja vahvistamaan perheiden voimavaroja. Intensiiviseen vanhemmuuteen liittyviä tukitoimia ja -palveluja voivat olla muun muassa erilaiset vertaistuki- ja vanhempainryhmät kokemusten jakamiseksi, perheterapia voi auttaa perheen sisäisen kommunikoinnin vahvistamisen keinoin ymmärtämään perheenjäsenien tunteita ja odotuksia, lastenhoidon- ja kodin järjestyksen palveluja, psykologinen tuki ja äkillisten kriisitilanteiden kohtaamiseen tarkoitettua palvelun tarjoaminen. Kaiken kaikkiaan tukitoimien ja -palvelujen tavoitteena on edistää perheiden hyvinvointia ja auttaa heitä pääsemään yli mahdollisista haasteista.

Tutkielmani rajoitteet liittyvät tutkimusaineiston osalta siihen, etten kerännyt aineistoa itse. Siksi koen, että olisin saanut vieläkin selkeämpiä vastauksia, jos olisin kerännyt aineiston ilmiön ympärille suunnitellun haastattelurungon avuin. Koko tutkielman ajan koin myös haasteeksi sen, ettei intensiiviselle vanhemmuudelle ole annettu tarkkaan määriteltyä käsitettä, vaan määritelmä hieman abstrakti ja kulttuurisestikin muuntuva. Lisäksi on huomioitava muuttujien monimutkaisuus, sillä vanhemmuuteen liittyvien tunteiden, intensiivisyyden ja kokemusten määrittely ja mitattavuus voi olla haasteellista ja tulkinnanvaraista.

Tulevaisuudessa intensiiviseen vanhemmuuteen liittyvien tutkimusten tulisi ottaa huomioon edelleen uusien näkökulmien ja suuntauksien tuomat mahdollisuudet, jotta ilmiöön kohdennettua ymmärrystä saataisiin syvennettyä entistä enemmän. Esimerkiksi teknologian tuomat mahdollisuudet ja haasteet vanhemmuuden toteuttamiseksi ja lasten elämään osallistumiseksi tulisi ottaa tulevaisuudessa enemmän huomioon. Koska teoreettisen viitekehyksen ja aikaisempien tutkimusten mukaan intensiivistä vanhemmuutta toteutetaan keskiluokkaisissa perheissä, näkisin, että perheen taloudellisiin resursseihin liittyvien näkökulmien tuominen tutkimuksiin olisi hyödyllistä. Etenkin kannalta, jossa vanhemmalla ei ole taloudellista mahdollisuutta panostaa lapsen kehitysympäristöön, mutta sitäkin enemmän tahtoa, jolloin haasteeksi tulee vanhemman huonommuuden tunne siitä, ettei pystykään harjoittamaan intensiivistä vanhemmuutta ja mahdollistamaan lapselleen parhaita eväitä tulevaisuuteen. Ei myöskään voida unohtaa lapsen näkökulmaa tulevissa tutkimuksissa eli sitä, millaisia vaikutuksia intensiivisellä vanhemmuudella on lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Jos vanhemman ja lapsen asettamat tavoitteet eivät kulje yhdensuuntaisesti samaan suuntaan, riskiksi muodostuvat haasteet ja jännitteet heidän väliseensä vuorovaikutukseen. Vanhemman ja lapsen välinen onnistunut vuorovaikutussuhde on kuitenkin tärkein tekijä lapsen monipuoliseen kehitykseen läpi elämän.

Lähdeluettelo

- Alasuutari, Maarit 2003: Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus 2003.
- Berg, Kristiina 2008: Äitiys kulttuurisina odotuksina. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48. Helsinki: Väestöliitto.
- Brown, Brené 2012: En olekaan yksin – totuus perfektionismista ja riittämättömyyden tunteesta. Englanninkielinen alkuteos: I Thought It Was Just Me. Suomentanut Suna-Marija Önder. Basam Books Oy Helsinki 2012.
- Böök, Marja Leena 2001: Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto 2001.
- Daly, Mary 2013: Parenting support in politics in Europe. *Families, Relationships and Societies* 2:2, 223-230.
- Faircloth, Charlotte 2014: Intensive Parenting and the Expansion of Parenting. Teoksesta Lee, Ellie, Bristow, Jennie, Faircloth, Charlotte & Macvarish, Jan 2014: *Parenting Culture Studies*. School of Social Policy, Sociology and Social Research, University of Kent, UK.
- Halonen, Juulia, Rintala, Rosa, Sorkkila, Matilda, Rönkä, Anna & Aunola, Kaisa 2021: Vanhempien käsitykset ihannevanhemman ominaisuuksista sekä yhteiskunnan vanhemmille asettamista ihanteista Suomessa. *Psykologia* 56 (03) 2021.
- Hochschild, Arlie 1989: *The second shift: Working parents and the revolution at home*. New York, Viking Cop. 1989.
- Hämäläinen, Minna 2022: Tunteellinen vanhemmuus vanhempien kirjoituksissa. Pro gradu. Itä-Suomen yliopisto, filosofinen tiedekunta, humanistinen osasto, Suomen kieli ja kulttuuritieteet.
- Hämäläinen, Minna (Itä-Suomen yliopisto): Alle 40-vuotiaiden vanhempien kokemuksia vanhemmuudestaan 2020 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2021-03-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3428>
- Jokinen, Eeva 2005: *Aikuisten arki*. Gaudeamus Helsinki 2005.
- Juhila, Kirsi a: Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Juhila, Kirsi b: Koodaaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Kivimäki Riikka 2003: *Perhe tuli työelämään*. Teoksesta Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) 2003: *Perhe murroksessa – kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus Helsinki 2003.
- Koski, Leena 2020: *Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi*. Teoksesta Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2020: *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy, Helsinki 2020. s. 153—165.
- Kuula, Arja 2006: *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Laine, Timo 2018: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, toim. Raine Valli. Jyväskylä. PS-kustannus, 29–50.
- Lainiala, Lassi 2012: Toiveesta toteutukseen – Suomalaisten lastenhankintaa selittäviä tekijöitä. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E44/2012.

- Lareau, Annette 2003: *Unequal Childhoods: Class, Race and Family Life*. University of California Press.
- Lehtinen, Jenny 2015: Metatyö räjäyttää äidin pään.
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jenny-lehtinen-metatyö-kunniaan>
 Viitattu 7.1.2024.
- Luukinen, Susanna 2018: Metakotityö uuvuttaa naiset. Tiivistelmä julkaisusta Ilmiö – sosiologinen media kaikille.
<https://ilmiomedia.fi/artikkelit/metakotityo-uuvuttaa-naiset/>
 Viitattu 7.1.2024.
- Marttunen, Mauri 2005: Riittävän hyvä vanhemmuus. Kansanterveyslaitoksen tiedotuslehti 9/2005.
- Mattila, Anne 2019: Ansiotöitä vai lapsenhoitoa? Valinnanvapaus ja reunaehdot pienten lasten äitien valinnoissa. Väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Miettinen, Timo, Pulkkinen, Simo & Taipale, Joona 2010: Johdanto. Teoksesta Miettinen, Timo, Pulkkinen, Simo & Taipale, Joona 2010 (toim.): *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Gaudeamus, Helsinki University Press 2010.
- Miettinen, Anneli 2008: Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo – Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 32/2008 Helsinki.
- Mikkonen, Kristiina, Veikkola, Henna-Riikka, Sorkkila, Matilda & Aunola, Kaisa 2022: Parenting styles of Finnish parents and their associations with parental burnout. *Current Psychology*, Early online.
- Mikolajczak, Moïra, & Roskam, Isabelle 2018: A theoretical and clinical framework for parental burnout: The balance between risks and resources (BR2). *Frontiers in Psychology*, 9, 886.
- Mikolajczak, Moïra, Brianda, Maria Elena, Avalosse, Hervé, & Roskam, Isabelle 2018: Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, 80, 134–145.
- Mikolajczak, Moïra, Gross, James J., & Roskam, Isabelle 2019: Parental burnout: What is it, and why does it matter? *Clinical Psychological Science*, 7, 1319–1329.
- Mikolajczak, Moïra, Gross, James. J., Stinglhamber, Florece, Lindhal-Norberg, Annika, & Roskam, Isabelle 2020: Is parental burnout different from job burnout and depressive symptomatology? *Clinical Psychological Science*, 8, 673–689.
- Miller, Tina 2017: *Making sense of parenthood: Caring, gender and family lives*. Cambridge University Press.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2015 *Merkitysrakenteiden tulkinta*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 52–73) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mustosmäki, Armi & Sihto, Tiina 2019: Äitiyden katuminen intensiivisen äitiyden kulttuurissa. *Sosiologia* 2/2019.
- Novoa, Consuelo, Cova, Felix, Nazar, Gabriela, Oliva, Karen & Vergara-Barra, Pablo 2022: *Intensive Parenting: The Risks of Overdemanding*.
- Pulkkinen, Lea 2022: Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. PS-kustannus Jyväskylä 2022.
- Puusa, Anu 2020: *Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin*. Teoksesta Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2020: *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy, Helsinki 2020. s. 141—152.

- Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020: Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta. Teoksesta Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2020: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy, Helsinki 2020. s. 23—38.
- Pöysä, Jyrki (2022) Kirjoituskutsut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> Viitattu 29.12.2023.
- Raudasoja, Mirjam, Sorkkila, Matilda & Aunola, Kaisa 2022: Self-Esteem, Socially Prescribed Perfectionism, and Parental Burnout.
- Roskam, Isabelle, Raes, Marie-Emelie & Mikolajczak, Moira 2017. Exhausted parents: Development and preliminary validation of the Parental Burnout Inventory. *Frontiers of Psychology*, 8, 163.
- Roskam, Isabelle, Brianda, Maria-Elena, & Mikolajczak, Moira 2018: A step forward in the conceptualization and measurement of parental burnout: The parental burnout assessment (PBA). *Frontiers in Psychology*, 9, 758.
- Sihvonen, Ella 2019: Intensiivinen vanhemmuus tekee vanhemmuudesta hektisen projektin. Perheyhteiskunta. <https://www.perheyhteiskunta.fi/tag/intensiivinen-vanhemmuus/> Viitattu 7.12.2023.
- Sihvonen, Ella 2020: From family policy to parenting support: Parenting-related anxiety in Finnish family support projects. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.
- Sinkkonen, Jari 2008: Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. WSOY Helsinki.
- Tammelin, Mia 2023: Saavuttamaton intensiivinen vanhemmuus. Näkökulma professorien, tieteentekijöiden ja yliopistojen opetusalan lehdessä Acatiimissä. <https://acatiimi.fi/2023/06/15/saavuttamaton-intensiivinen-vanhemmuus/> Viitattu 26.9.2023.
- Trogen, Tiia 2022: Lempeän kasvattajan opas. Aikuisen itsesäätely ja itsemyötätunto. PS-kustannus Jyväskylä 2022.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Turtiainen, Riikka & Östman, Sari 2013: Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. (s.49—67) Tampere: Vastapaino.
- THL 2022: Perheiden moninaisuus. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perheiden-moninaisuus%20> Viitattu 26.9.2023.
- Ulferts, Hannah 2020: Why parenting matters for children in the 21st century: An evidence-based framework for understanding parenting and its impact on child development. OECD Education Working Papers, 222. Pariisi: OECD.
- Van Bakel, Hedwig J. A, Van Engen, Marloes L., & Peters, Pascale 2018: Validity of the Parental Burnout Inventory among Dutch employees. *Frontiers in Psychology*, 9, 697.
- Viljanen, Kaisa 2020: Kasvun paikka. Kosmos 2020.
- Vilkka, Hanna 2015: Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Vuori, Jaana 2001: Äidit, isät ja ammattilaiset – Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto 2001.
- Vuori, Jaana: Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto.
- Walzer, Susan 1998: Thinking About the Baby: Gender and Transitions Into Parenthood. Temple University Press 1998.